

**TİCARİ İŞLETME ENVANTERİNDE BULUNAN
GEMİLER ÜZERİNDE KURULABİLECEK
SÖZLEŞMEYE DAYALI REHİN TÜRLERİ**
(Türk Medeni Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve
Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Hükümlerinin
Gemi Rehni Bakımından Karşılaştırılması)

DOI: <https://doi.org/10.33717/deuhfd.716122>

Dr. Öğr. Üyesi Hakan BİLGEÇ*

Öz

Ticari işletme envanterinde gemi bulunması durumunda bu gemilerin nasıl rehnedilecekleri tescilli olup olmadıklarına göre belirlenir. Türk Ticaret Kanunu uyarınca tescilli gemilerin sözleşmeye dayalı rehni sadece gemi ipoteği ile sağlanır. Tescilli olmayan gemiler ise Türk Medeni Kanunu'nun teslimine bağlı taşınır rehni hükümlerine göre zilyetliklerinin devri yoluyla rehnedilebilirler.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, tescilli ve tescilsiz gemilerin rehnedilmesine ilişkin bu keskin ayrıma istisna getirmektedir. Ticari işletmenin envanterinde gemi bulunması halinde bu gemiler ticari işletme rehninin konusunu oluşturabilecektir. İşletme envanterinde bulunan tescilsiz gemiler ise hem münferit olarak hem de işletmenin bütünü üzerinde kurulacak ticari işlemlerde taşınır rehni kapsamında rehnedilebilirler. Tescilli gemiler üzerinde münferiden ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması mümkün değildir. Buna karşın, ticari işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehni, kurulduğu anda işletme envanterinde bulunan tescilli gemileri de kapsar.

Anahtar Kelimeler

Gemi, Ticari işletme, Rehni, İpotek, Taşınır rehni

* Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta: hakan.bilgec@emu.edu.tr) ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7951-0756> (Makalenin Geliş Tarihi: 05.01.2020) (Makale Gönderilme Tarihi: 07.01.2020/ Makale Kabul Tarihi: 06.04.2020)

**TYPES OF PLEDGE BASED ON THE CONTRACT
TO BE ESTABLISHED ON SHIPS IN COMMERCIAL
ENTERPRISES INVENTORY**

**(Comparison of Turkish Civil Code, Turkish Commercial Code and
Movable Pledge in Commercial Actions Code in terms of Ship Pledge)**

Abstract

If there are ships in the commercial enterprise inventory, how these ships are pledged is determined by whether they are registered or not. The contractual pledge of registered ships pursuant to the Turkish Commercial Code is provided only with the hypothec of the ship. Unregistered ships can be pledged by the transfer of their possession according to the provisions of the Turkish Civil Code.

Movable Pledge in Commercial Actions Code exempts this sharp distinction concerning the pledge of registered and unregistered ships. If there are ships in the commercial enterprise inventory, the ships may also constitute the subject of the commercial operation pledge. Unregistered ships included in the commercial enterprise inventory may be pledged as movable pledges in commercial actions both individually and pledge to be established on the whole of the commercial enterprise. It is not possible to establish movable pledge in commercial actions on registered ships in individually. For all that, the pledge to be established on the whole of the commercial enterprise shall include the registered ships which are in the commercial enterprise inventory at the time of establishment.

Keywords

Ship, Commercial Enterprise, Pledge, Hypothec, Movable Pledge

GİRİŞ

Teminat hukukunun önemli bir kolunu oluşturan rehin, aynı bir hak sağlaması nedeniyle alacağın güvence altına alınmasında etkili bir yoldur. Bu özelliği nedeniyle rehin uygulamada sıklıkla tercih edilmektedir. Rehın, güvence altına aldığı asıl alacağa bağılı (fer'i) bir hak sağlar. Taşınır ve taşınmaz eşya üzerinde kurulacak rehinler farklı hüküm ve sonuçlara tabidir. Taşınır rehinde aleniyet kural olarak zilyetliğin devri ile sağlanırken, taşınmazlar üzerinde kurulacak rehinde tercih edilen model sicil rehnidir. Hukukumuzda rehne ilişkin temel düzenlemeler Türk Medeni Kanunu'nda yer alır. Öte yandan, bazı özel kanunlarda da rehne ilişkin düzenlemeler mevcuttur.

Bir ticari işletmenin envanterinde bulunan gemiler, genellikle sahip oldukları yüksek ekonomik değer nedeniyle tacirin malvarlığının aktifinde önemli bir kalemdir. Dolayısıyla tacir borçlarına güvence olarak gemi/gemileri üzerinde rehin kurabilir. Hukuken taşınır eşya niteliğinde olan gemilerin zilyetliğin devri yoluyla rehnedilmesi hem rehin alacaklısı hem de rehin veren bakımından işlevsel değildir. Bu nedenle Türk Ticaret Kanunu'nda gemi rehni özel olarak düzenlenmiş ve tescilli gemilerin yalnız gemi ipoteği yoluyla rehnedilebileceği hükme bağlanmıştır. Gemi ipoteği, geminin zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmesine gerek olmadan aleniyetin sicil yoluyla sağlandığı özel bir rehin türüdür. Gemilerin rehni konusunda Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanunu'na göre özel kanun niteliğinde olduğundan öncelikle uygulama alanı bulur. Sicile tescilli olmayan gemiler üzerinde ise gemi ipoteği kurulması mümkün değildir. Bu gemilerin Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen teslimli taşınır rehni hükümlerine göre rehnedilmesi gerekir.

Öte yandan hukukumuzda ticari işletmelerin rehni özel olarak düzenlenmiştir. Geminin ticari amaçlarla kullanılması halinde genellikle ticari işletmenin koşulları sağlanmış olacağından bu rehin türü gemiler bakımından önem taşımaktadır. 1972-2017 yılları arasında uygulanan 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu¹ tescilli gemileri kanun kapsamı dışında bırakmaktaydı (TİRK m. 3/III). 2017 yılında yürürlüğe giren 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu² ise rehnedilmesi ancak özel bir sicile tescil ile olanaklı olan işletme envanterinde bulunan taşınırıları kural olarak

¹ RG., 21.07.1971, S. 13909. Bu Kanun 21.01.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir (TİRK m. 22).

² RG., 20.10.2016, S. 29871. Bu Kanun 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir (TİTRK m. 20).

kapsam dışında bırakmıştır (TİTRK m. 8/III). Bu sebeptendir ki, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca tescilli gemiler üzerinde münferiden ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması mümkün değildir. Ancak, işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin, rehni kuruluşu anında işletmenin faaliyetine özgülenen her türlü değeri kapsayacağından tescilli gemiler de işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin kapsamına girerler³.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu kapsamında işletmenin bütünü üzerinde kurulan rehin, rehni kuruluşu anında işletmenin faaliyetine özgülenen her türlü değeri kapsayacak şekilde düzenlendiğinden hukukumuzda tescilli gemilerin yalnızca gemi ipoteği yoluyla rehedilebileceği kuralına önemli bir istisna getirmiştir. Esasında her iki rehin türü de geminin zilyetliğinin devrine gerek olmaksızın sicil üzerinden kurulabilen rehinler olsa da, aralarında gerek kuruluş gerekse, uygulanacak hükümler bakımından bir takım farklılıklar mevcuttur.

Sicile tescilli olmayan gemiler üzerinde ise hem münferit olarak hem de işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin kapsamında ticari işletme rehni kurulması olanaklıdır. Nitekim mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde de sicile tescilli olmayan gemiler aynı şekilde ticari işletme rehni kapsamında yer alabilmekteydi. Ayrıca bu gemiler üzerinde teslim bağli taşınır rehni kurulmasının önünde de herhangi bir engel yoktur. Tescilsiz gemi üzerinde kurulabilecek bir sicil rehni niteliğinde olan ticari işlemlerde taşınır rehni ile teslim bağli taşınır rehni tamamen farklı rehin türleridir.

Bu çalışmada ticari işletme envanterinde bulunan gemiler üzerinde kurulacak sözleşmeye dayalı rehin türleri incelenmiş ve aynı gemi üzerinde kurulabilecek farklı rehin türleri değerlendirilmiştir. Karşılaştırma tescilsiz gemiler bakımından teslim bağli taşınır rehni ve ticari işlemlerde taşınır rehni; tescilli gemiler bakımından ise gemi ipoteği ve ticari işlemlerde taşınır rehni arasında yapılmıştır. Gemiler üzerinde kanunen kurulan ipotekler ise çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

I. TÜRK MEDENİ KANUNU HÜKÜMLERİNE GÖRE GEMİ REHNİ

Tahsis edildiği amaç, suda hareket etmesini gerektiren, yüzme özelliği bulunan ve pek küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etmesi imkanı bulunmasa da bu Kanun bakımından gemi sayılır (TTK m. 931/I)

³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. III-B-2 başlığı.

şeklinde tanımlanan gemiler, hukuki nitelikleri itibariyle birer taşınır eşya konumundadır (TTK m. 936). Taşınırın rehni⁴, Türk Medeni Kanunu'nun 939 ila 953. maddeleri arasında düzenlenmiş ve kanunların öngördüğü ayrık durumlar dışında taşınırın zilyetliğinin rehin alacaklısına devriyle rehne-dileceği (teslime bağlı taşınır rehni) belirtilmiştir (TMK m. 936/I). Hukukumuzda, taşınır rehni konusunda kanunların öngördüğü istisnalara örnek olarak gemi ipoteği ve ticari işlemlerde taşınır rehni gösterilebilir⁵. Türk Ticaret Kanunu uyarınca tescilli gemilerin rehni yalnızca gemi ipoteği yoluyla mümkündür (TTK m. 1014/I). Tescilli olmayanlar gemiler bakımından ise böyle bir zorunluluk yoktur. Bizatihi gemi ipoteği sicile dayalı bir rehin türü olduğundan tescilli olmayan gemiler bakımından gemi ipoteği kurulabilmesi olanaklı da değildir. Yabancı gemi siciline tescilli Türk gemileri üzerinde de gemi ipoteği kurulamaz. Dolayısıyla Türk Ticaret Kanunu'nda öngörülen gemi ipoteğine ilişkin düzenlemeler Türk Medeni Kanunu'nun taşınır rehni hükümlerinin gemiler hakkında uygulanma olanağını tamamen ortadan kaldırmamış, ancak önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun taşınır rehni hükümleri sadece tescilsiz gemiler⁶ ve yabancı gemi siciline tescilli Türk gemileri hakkında uygulama alanı bulur⁷.

Gemilerin nitelikleri ve kullanım amaçları göz önünde bulundurulduğunda teslime bağlı rehnin işlevsel olmadığı anlaşılır. Geminin saklanması ve bakımı güç ve masraflı olduğundan geminin zilyetliğinin alacaklıya devredilmesi alacaklı bakımından genellikle tercih edilmez. Öte yandan, geminin ticari faaliyetlerde kullanılıyor olması halinde, geminin zilyetliğini devreden rehin veren malik bu gemi ile kazanç sağlayamaz ve rehinle güvence altına alınan borcun ödenmesinde zorluk yaşar.

⁴ Kavram hakkında bkz. **Acar**, Faruk: *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 2015, s. 59; **Akıntürk**, Turgut: *Eşya Hukuku*, İstanbul 2009, s. 832 vd; **Oğuzman**, M. Kemal/**Seliçi**, **Özer/Oktay Özdemir**, Saibe: *Eşya Hukuku*, 20. Baskı, İstanbul 2017, s. 1011-1012 vd; **Sirmen**, A. Lâle: *Eşya Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 643 vd.

⁵ Diğer istisnalar ise, hava araçları ipoteği, maden cevheri rehni, kamuya açık yerlerin işletilmesinden doğan kamu borçları için bu yerlerdeki eşya üzerinde rehin, tarım kredi kooperatifleri ortaklarının ürünleri, hayvanları ve üretimleri ile ilgili makine ve araçları üzerinde rehindir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1011-1012; **Sirmen**, *Eşya*, s. 643-645.

⁶ Bkz. **Makaracı Başak**, Aslı: *Taşınır Rehni Sözleşmesi*, İstanbul 2014, s. 34-35; **Kender**, **Rayegan/Çetingil**, **Ergon/Yazıcıoğlu**, Emine: *Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler*, C. I, 14. Baskı, İstanbul 2016, s. 78.

⁷ Bkz. **Kalpsüz**, Turgut: *Gemi Rehni*, 5. Baskı, İstanbul 2004, s. 5.

A. Kuruluşu

Teslime bağlı taşınır rehninden söz edebilmek için öncelikle taraflar arasında geçerli bir rehin sözleşmesi yapılmalıdır⁸. Bu sözleşme rehin hakkı bakımından borçlandırıcı işlem niteliğindedir. Rehlin sözleşmesi kural olarak şekle tabi değildir⁹.

Rehlin aynı sonuçlarını doğurabilmesi için geminin zilyetliğinin alacaklıya veya güvenilir bir üçüncü kişiye¹⁰ bırakılması şarttır¹¹. Başka bir ifade ile geminin zilyetliğinin devri, rehin bakımından kurucu niteliktedir¹².

Taşınır rehninde rehin veren ve rehin alacaklısı kişiler bakımından herhangi bir sınırlama getirilmemiştir¹³. Belirtelim ki, rehin verenin teslime bağlı taşınır rehni ile güvence altına alınan alacağın maliki olması da şart değildir¹⁴. Başkasının borcu için teslime bağlı taşınır rehni de kurulabilir¹⁵.

B. Kapsamı

Teslime bağlı taşınır rehni, taşınırı eklentileriyle birlikte kapsar (TMK m. 947/I). Dolayısıyla gemi üzerinde teslime bağlı taşınır rehni kurulduğunda geminin eklentileri de doğrudan rehlin kapsamında yer alır¹⁶. Rehlin kurulduktan sonra eklenti haline gelen varlıkların da rehlin kapsamına girdiği kabul edilmektedir¹⁷.

⁸ Rehlin sözleşmesi, taşınır rehninin hukuki sebebi niteliğindedir. Bkz. **Ergüne**, Mehmet Serkan: Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul 2002, s. 102. Taşınır rehni sözleşmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Makaracı Başak**, s. 12 vd.

⁹ Rehlin sözleşmesinin ölüme bağlı tasarruf niteliğinde olması halinde, sözleşmenin ölüme bağlı tasarruf için öngörülen şekilde yapılması gerekir. Bkz. **Acar**, Faruk: Rehlin Hukuku Dersleri, İstanbul 2015, s. 178-181; **Makaracı Başak**, s. 150; **Sirmen**, Eşya, s. 651.

¹⁰ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1012-1016; **Sirmen**, Eşya, s. 651 ve 653; **Acar**, Rehlin, s. 86.

¹¹ Taşınır rehninin kazanılması için tasarruf işlemi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Acar**, Rehlin, s. 187-194.

¹² Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Cansel**, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku, C.I, (Teslim Şartlı Menkul Rehni), Ankara 1967, s. 89; **Ergüne**, Rehlin Kuruluşu, s. 127; **Acar**, Rehlin, s. 187.

¹³ Taşınır rehni sözleşmesinin tarafları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Makaracı Başak**, s. 14 vd.

¹⁴ Bkz. **Acar**, Rehlin, s. 180.

¹⁵ Bkz. **Akıntürk**, s. 843; **Acar**, Rehlin, s. 180.

¹⁶ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Acar**, Rehlin, s. 121.

¹⁷ Bkz. **Acar**, Rehlin, s. 121.

Eklentiler rehin kapsamında sayıldığına göre taşınırın bütünüyle parçaları da evleviyetle rehin kapsamında yer almalıdır¹⁸. Öte yandan, bütünüyle parçanın yerel adetlere göre asıl şeyin unsuru olması ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe asıl şeyden ayrılmasına olanak bulunmaması da bu yorumu desteklemektedir.

C. Rehin Alacaklısının Hakları

Gemi üzerinde teslimine bağlı taşınır rehni kurulduğunda, rehin hakkı devam ettiği sürece geminin zilyetliği rehin alacaklısında kalacağından¹⁹ rehinle güvence altına alınan alacak muaccel olmadan önce rehin hakkı sahibine inceleme ve denetleme hakları tanınmamıştır²⁰. Geminin zilyetliğinin rehin alanda kaldığı süre boyunca rehin alan zilyetlik davalarından yararlanma²¹ ve rehin konusu geminin korunması ile bakımı için yaptığı masrafları talep etme hakkına sahiptir²².

Rehin alacaklısı, geminin korunması ve bakımı için yapılan masraflar için gemi üzerinde ödeme anına kadar hapis hakkını kullanabilir²³. Hapis hakkının kullanılabilmesi için, geminin borçluya ait olup, onun rızasıyla zilyetliğinin rehin alacaklısında bulunması ve rehin konusu geminin alacak ile bağlantılı olması şarttır (TMK m. 950/I). Türk Medeni Kanunu'na göre kurulacak gemi rehni sözleşmeye dayalı bir rehin olduğundan rehin alacaklısının geminin zilyetliğini borçlunun rızasıyla elinde bulundurması koşulu doğrudan gerçekleşmektedir. Bu noktada gemi ve alacak hakkındaki bağlantının tespiti önemlidir. Rehnin ticari bir ilişki nedeniyle doğmuş olması ve tarafların tacir olması halinde ise bu bağlantı var kabul edilir (TMK m. 950/II).

Ticari ilişki, ticaret hukukunda kullanılan bir ifade olmadığından bu fıkra kapsamında "ticari ilişki"den ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Madde gerekçesinde "*ticari ilişkilerden tacirler arasında doğan alacaklarda*

¹⁸ Bkz. **Acar**, Rehin, s. 117-119, 188.

¹⁹ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Acar**, Rehin, s. 85-86.

²⁰ Gemi ipoteği ve ticari işlemlerde taşınır rehninin sicil rehni niteliğinde olmaları nedeniyle rehin alacaklısı, rehinle güvence altına alınan alacağın muaccel olmasından önce de bir takım haklara sahiptir. Bu haklar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. II-E-1 ve III-F-1 başlıkları.

²¹ Bkz. **Sirmen**, Eşya, s. 655.

²² Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1016-1018.

²³ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1016-1018.

bu irtibat karine olarak varsayılmıştır²⁴” cümlesine yer verilmiştir. Öğretide, ticari hayatta işlemlerin genellikle *bireysel olarak ele alınamaması ve birbirlerine girişik olmalarından ötürü* bağlantı karinesine yer verildiği ileri sürülmüştür²⁵. Bağlantı varsayımına ilişkin bu düzenlemenin uygulanabilmesi için tanımı belirsiz olan ticari ilişki yerine, ilişkinin her iki tarafının tacir olması ve bu ilişkinin her iki taraf için de ayrı ayrı ticari iş niteliğinde olması aranmalıdır. Ticari iş, Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen hususlarla, bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiillerdir (TTK m. 3). Her iki taraf tacir olmasına rağmen aradaki ilişkinin bir taraf için Türk Ticaret Kanunu’nun 19. maddesinin II. fıkrasına göre ticari iş sayıldığı durumlarda bağlantı karinesi uygulanamaz²⁶.

Rehin alacaklısı, rehinle güvence altına alınan alacağı muaccel olmasına rağmen ödenmediği halde rehin konusu gemiyi paraya çevirerek elde edilen bedelden alacağını tahsil edebilir (TTK m. 946). Paraya çevirme işlemi kural olarak İcra ve İflâs Kanunu’nun 145 ila 147. maddeleri uyarınca yapılır. Öğretide, rehinle güvence altına alınan alacak muaccel olmadan önce tarafların anlaşarak rehin alacaklısının rehinli gemiyi kendisinin satarak alacağını tahsil etme konusunda da yetkilendirilebileceği kabul edilmektedir²⁷.

Rehinle güvence altına alınan alacak henüz muaccel olmadan, ödenmemesi halinde rehin konusu geminin mülkiyetinin rehin alacaklısına geçeceği hakkında yapılan anlaşmalar *lex commissoria* yasağı²⁸ kapsamında geçersizdir (TMK m. 949). Bu anlaşmanın, rehinle güvence altına alınan alacak muaccel olduktan sonra yapılmasının ise önünde bir engel yoktur²⁹.

D. Rehin Alacaklısının Yükümlülükleri

Rehin süresince geminin zilyetliği rehin alacaklısında kalacağı için, rehin alacaklısının uyması gereken bir takım yükümlülükler söz konusudur. İlk olarak, rehin alacaklısı rehin süresince geminin saklanması ve korunması için bütün önlemleri almalıdır. Rehin alacaklısı, geminin yok olması veya değerinin azalması yüzünden meydana gelen zararlardan sorumludur. Rehin

²⁴ Bkz. TMK m. 950 Gerekeçe.

²⁵ Bkz. **Köprülü**, Bülent/**Kaneti**, Selim: Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul 1982, s. 522.

²⁶ Bağlantı karinesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Çetiner**, Bilgehan: Hapis Hakkı, İstanbul 2010, s. 91-94; **Dinar**, Cem: Türk Medeni Kanunu Kapsamında Hapis Hakkı, İstanbul 2016, s. 54-57.

²⁷ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1020; **Sirmen**, Eşya, s. 655.

²⁸ Kavram hakkında bkz. **Acar**, Rehin, s. 81-85.

²⁹ Bu konuda bkz. II-E-2 başlığı.

alacaklısı söz konusu zararların gerçekleşmesinde kusurunun olmadığını ispat ederse sorumlu olmaz (TMK m. 945/I)³⁰.

Rehin alacaklısı rehin süresi boyunca gemiyi kullanamaz ve gemi üzerinde tasarrufta bulunmaz³¹.

E. Sıra

Gemiler genellikle yüksek değeri haiz varlıklar oldukları için üzerlerinde birden fazla taşınır rehni kurulabilir. Bu durumda rehinler arasındaki sıra ilişkisinin belirlenmesi rehin alacaklılarının hakları bakımından önem taşır³².

Taşınır rehnin geçerli olan *öncelik ilkesi* çerçevesince, bir taşınır üzerinde birden fazla rehnin varlığı halinde tarih bakımından daha önce kurulan rehin, daha sonra kurulanların önünde gelir (TMK m. 948/II). Dolayısıyla rehnin paraya çevrilmesi halinde ödeme öncelikle tarih sırasına göre daha eski olan rehnin alacaklısına yapılır (TMK 948/I). Öncelik ilkesi, taşınır üzerindeki aynı hak sahiplerinin anlaşması ile değiştirilebilir³³.

F. Rehnin Sona Ermesi

Rehin asıl alacağa bağlı fer'i bir hak olduğundan, asıl alacağın sona ermesi rehin hakkını da kendiliğinden sona erdirir³⁴. Asıl alacağın zaman aşımına uğraması halinde borç sona ermeyip eksik borç haline geleceğinden, rehin hakkı sahibinin alacağını tahsil edememesi halinde geminin paraya çevrilmesini isteme hakkı devam eder³⁵.

Bununla birlikte, rehin belirli bir süre için kurulmuşsa bu sürenin dolması ile³⁶ bozucu şarta bağlı olarak kurulması halinde bozucu şartın gerçekleşmesi de rehnin sona ermesine neden olur.

Rehin alacaklısının hakkından vazgeçmesi³⁷, rehin konusu geminin yok olması³⁸ da rehni sona erdiren diğer nedenler arasında yer alır.

³⁰ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1018-1020.

³¹ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1018-1020.

³² Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1005; **Sirmen**, Eşya, s. 650.

³³ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1005.

³⁴ Bkz. **Cansel**, s. 202; **Acar**, Rehin, s. 209.

³⁵ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Cansel**, s. 202; **Acar**, Rehin, s. 211.

³⁶ Bkz. **Acar**, Rehin, s. 216.

³⁷ Bkz. **Cansel**, s. 202; **Acar**, Rehin, s. 214.

Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, başka bir deyişle mülkiyet ve rehin hakkının aynı kişide birleşmesi de kural olarak rehni sona erdirir³⁹. Ancak, rehinin temin ettiği alacağı kazanan kişinin kendi taşınır üzerindeki rehinin devamında haklı bir menfaati varsa rehinin devam edebileceği kabul edilmektedir⁴⁰.

Teslime bağlı taşınır rehni, geminin zilyetliğinin rehin alanda kalmasını öngördüğünden zilyetliğin kesin olarak kaybedilmesi de rehinin sona ermesine neden olur (TMK m. 943/I)⁴¹. Alacaklının rızasıyla, geminin zilyetliğinin rehin verenin hakimiyetinde bulunduğu sürece de rehin hakkı sona ermeyecek, ancak bu süre için askıda kalacaktır (TMK m. 943/II).

Rehinin alacağın son bulması, rehin alacaklısının hakkından vazgeçmesi, rehin için öngörülen sürenin dolması, bozucu şartın gerçekleşmesi nedenleriyle sona erdiği durumlarda geminin zilyetliğinin rehin verene iade edilmesi gerekir⁴².

G. Bağlama Kütüğüne Kayıtlı Gemilerin Rehni

2009 yılında “Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname⁴³”ye eklenen Ek 12. madde⁴⁴ ile kurulan bağlama kütüğüne ilişkin temel düzenlemeler “Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği”nde⁴⁵ yer almaktadır⁴⁶. Anılan yönetmelik uyarınca, on sekiz grostonilatonun altında ve boyu iki buçuk metre ve üzerindeki; Milli Gemi Siciline veya Türk Uluslararası Gemi Siciline tescil edilmemiş ticari gemi,

³⁸ Bkz. **Acar**, Rehin, s. 214-15.

³⁹ Bkz. **Cansel**, 203; **Acar**, Rehin, s. 211-212.

⁴⁰ Bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1020-1021; **Sirmen**, Eşya, s. 658.

⁴¹ Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Cansel**, 206-207; **Acar**, Rehin, s. 215.

⁴² Teslime bağlı taşınır rehni bakımından bu yönde olmak üzere bkz. **Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir**, s. 1020-1022.

⁴³ Bkz. RG., 18.08.1993, S. 21673.

⁴⁴ Anılan madde 5897 sayılı “Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 1. maddesi ile KHK’ya eklenmiştir. Bkz. RG., 16.05.2009, S. 27230.

⁴⁵ Bkz. RG., 25.09.2014, S. 29130.

⁴⁶ Bağlama Kütüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer**, Kerim: “Bağlama Kütüğü: Yasama Amacı, Uygulama Alanı ve Özel Hukuk Kurallarına Etkisi”, BATİDER 2009, C. XXV, S. 4, s. 318 vd.; **Aksoy**, Sami: Türk Deniz Hukukunda Yeni Bir Düzenleme: Bağlama Kütüğü, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 63 vd.; **Demir**, İsmail: Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler, AÜHFHD 2015, C. LXIV, S. 1, s. 104 vd.

deniz ve iç su araçları ile boyu iki buçuk metre ve üzerindeki özel kullanıma mahsus gemi, deniz ve iç su araçlarının bağlama kütüğüne kaydedilmesi gerekir (Yön. m. 6/I, m. 9/I). Bağlama kütüğünün oluşturulmasındaki temel amaç, kayıtsız deniz ve iç su araçlarının kayıt altına alınmasıdır⁴⁷.

Bağlama Kütüğü, hukuken bir sicil niteliğinde değildir⁴⁸. Bu nedenle bağlama kütüğüne kaydedilen gemiler üzerinde gemi ipoteği kurulması mümkün olmaz. Yönetmeliğin “Kaydedilecek Takyidatlar” başlıklı 10. maddesinde, rehlin de bağlama kütüğüne kaydedilecek hususlar arasında sayılmış olmasına rağmen, burada kastedilenin Türk Medeni Kanunu hükümlerine kurulan teslim bağli taşınır rehni olduğunun kabulü gerekir⁴⁹. Yukarıda da belirtildiği şekilde taşınır rehni, zilyetliğin devri ile kurulmaktadır⁵⁰. Dolayısıyla bağlama kütüğüne yapılacak kaydın rehlin kuruluşu bakımından herhangi bir etkisi bulunmamaktadır⁵¹. Bağlama Kütüğü’ne kaydedilmesi gerektiği halde kaydedilmemiş deniz ve iç su araçları üzerinde de teslim bağli taşınır rehni kurulabilir⁵². Bununla birlikte Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı bir geminin sonradan ihtiyari olarak Milli Gemi Sicili’ne tescili halinde bu gemi üzerinde gemi ipoteği kurulabilecektir⁵³.

⁴⁷ Bkz. **Atamer**, Bağlama Kütüğü, s. 328-329; **Demir**, s. 110-111.

⁴⁸ Bu yönde bkz. **Atamer**, Bağlama Kütüğü, s. 343-344; **Demir**, s. 120; **Sözer**, Bülent: Deniz Ticareti Hukuku – I, Giriş-Gemi-Donatan ve Navlun Sözleşmeleri, 5. Baskı, İstanbul 2019, s. 105-106. Krş. Bağlama Kütüğü’nün sicil niteliğinde olduğu konusunda bkz. **Algantürk Light**, Didem: “Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği Hakkında Değerlendirmeler” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2009, Y. VIII, S. 16, s. 51.

⁴⁹ Bkz. **Atamer**, Bağlama Kütüğü, s. 353; **Demir**, s. 153. *Aksoy ve Demir*, mevcut düzenlemeler karşısında bağlama kütüğüne kayıtlı araçlar üzerinde teslimsiz rehin kurulamayacağını belirtmekle birlikte bu araçlar üzerinde teslimsiz rehne olanak sağlanmasının isabetli olacağını da belirtmektedirler. Bkz. **Aksoy**, s. 103-104; **Demir**, s. 154; **Seven**, Vural: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır (Varlık) Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 65-66. Krş. Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı araçlar üzerinde teslimsiz rehin kurulabileceği konusunda bkz. **Algantürk Light**, s. 52.

⁵⁰ Bkz. I-A başlığı.

⁵¹ Bkz. **Atamer**, Bağlama Kütüğü, s. 344; **Sözer**, s. 106.

⁵² Bkz. **Demir**, s. 154.

⁵³ Bkz. **Demir**, s. 154-155. *Yazar*, Bağlama Kütüğü’ne kayıtlı geminin Milli Gemi Sicili’ne tescil edilmesi halinde Bağlama Kütüğü’ndeki kaydın silinmesini öngören Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği m. 20/I-d’nin 655 sayılı KHK’ya aykırı olduğunu ileri sürmekte ve söz konusu geminin Bağlama Kütüğü’ndeki kaydı silinse de silinmesede de üzerinde gemi ipoteği kurulabileceğini belirtmektedir. Bkz. **Demir**, s. 155. Ayrıca bkz. **Antalya**, Gökhan/**Acar**, Faruk: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2017, s. 69; **Arvas**, Mehmet Mücahit: 6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınır, Ankara 2017, s. 68

Mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu döneminde, Türk Ticaret Kanunu uyarınca gemi niteliğini haiz olmayan araçlar üzerinde ticari işletme rehni kurulması yoluyla sicil rehninin mümkün olduğu; ancak bu araçların bağlama kütüğüne tescilinin zorunlu hale getirilmesiyle bu yolun da kapatıldığı ileri sürülmüştü⁵⁴. Günümüzde yürürlükte olan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, işletme envanterinde bulunan ve rehni özel sicillerine kayda bağlı olan taşınır varlıkları kural olarak kapsam dışında bırakmıştır⁵⁵. Rehin hakkında Bağlama Kütüğü'ne yapılacak kayıt, hak kazanımı bakımından etkili olmadığından, Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı araçlar üzerinde münferiden ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmasının önünde bir engel bulunmadığı düşüncesindeyiz⁵⁶.

II. TÜRK TİCARET KANUNU HÜKÜMLERİNE GÖRE SÖZLEŞMEYE DAYALI GEMİ REHNİ – SÖZLEŞMEYE DAYALI GEMİ İPOTEĞİ

A. Genel Olarak

Gemiler hukuki niteliği itibariyle taşınır eşya olmalarına rağmen, üzerlerindeki kurulacak aynı haklar bakımından Türk Ticaret Kanunu'nda özel düzenlemeler öngörülmüştür. Bu düzenlemelerden bir tanesi de gemilerin rehni konusundadır. Türk Ticaret Kanunu uyarınca sicile tescilli gemiler üzerinde rehin hakkı yalnızca gemi ipoteği⁵⁷ yoluyla kurulabilir (TTK m. 1014/I, c. 3). Türk Ticaret Kanunu'nun bu düzenlemesi Türk Medeni Kanunu'nun 939 maddesinin ifadesi ile teslim bağli taşınır rehni bakımından *ayrık durum* olarak değerlendirilmelidir⁵⁸.

Aksini öngören kanun düzenlemeleri saklı olmakla birlikte, Türk Ticaret Kanunu'nun deniz ticaretine ilişkin hükümlerinin temel uygulama alanı ticaret gemileridir (TTK m. 935/I). Ticaret gemisi, “*Suda ekonomik menfaat sağlama amacına tahsis edilen veya fiilen böyle bir amaç için kullanılan her gemi, kimin tarafından ve kimin adına veya hesabına kullanılırsa kullanılsın ticaret gemisi sayılır*” şeklinde tanımlanmaktadır (TTK m. 931/

⁵⁴ Bkz. **Atamer**, Bağlama Kütüğü, s. 313-314 ve 354. Krş. **Demir**, s. 156-157. Kanımızca bu noktadaki tartışma TİTRK'in yürürlüğe girmesi ile birlikte sona ermiştir.

⁵⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. III-B-1 başlığı.

⁵⁶ Krş. **Seven**, s. 66.

⁵⁷ Gemi ipoteği kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer**, Kerim: “Gemi İpoteği Hükümlerinin Yasama Tarihçesi”, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. I, İstanbul 2010, s. 249-315.

⁵⁸ Bkz. Yargıtay HGK., 10.02.1999, E: 1999/43, K:1999/67 (lexpera.com.tr); 11. HD., 19.06.1995, E: 1995/3110, K: 1995/3688 (lexpera.com.tr).

II). Ancak gemi ipoteği sadece ticaret gemileri için öngörülmemiştir. Özel amaçlarla kullanılan gemiler, gezinti ve spor tekneleri, bilimsel amaçlarla kullanılan araştırma ve eğitim gemileri de tescil edilmiş olmak kaydıyla gemi ipoteğinin konusunu oluşturabilirler⁵⁹.

On sekiz grostonilatodan büyük ticaret gemileri için tescil zorunludur (TTK. m. 957). Tescil, gemi siciline veya Türk Uluslararası Gemi Sicili'ne yapılmış olabileceğinden⁶⁰ bu gemiler üzerinde gemi ipoteği kurulabilir. On sekiz grostonilatodan küçük bir ticaret gemisi üzerinde gemi ipoteği kurulabilmesi ise geminin sicile tescil ettirilmiş olmasına bağlıdır.

Münhasıran bir kamu hizmetine tahsis edilmiş gemiler ile donanmaya bağlı savaş gemileri üzerinde gemi ipoteği kurulamaz (TTK m. 935/II). Zira, bu gemilerin tescili söz konusu değildir (TTK m. 958).

Herhangi bir gemi siciline tescil edilmeyen gemiler Türk Medeni Kanunu'nun taşınır rehnine ilişkin hükümleri dairesinde zilyetliklerinin devredilmesi yoluyla rehnedilebilirler. Yabancı bir gemi siciline tabi gemiler üzerinde de gemi ipoteği kurulması mümkün değildir.

Gemi ipoteğinin yalnız tescilli gemiler üzerinde kurulabilmesinin istisnası, geminin Türk Bayrağı çekme hakkına sahip olan kişiler tarafından yabancı bir ülkede iktisap edilip henüz gemi siciline yahut Türk Uluslararası Gemi Sicili'ne tescil edilmemiş olması halinde gündeme gelir. Bu gemiler üzerinde bayrak şahadetnamesine şerh verilerek gemi ipoteği kurulabilir. Gemi tescil edildiğinde bu şerh sicile resen aktarılır (TTK m. 1015/V).

Gemi ipoteği, geminin zilyetliğinin devrine gerek olmaksızın sicile tescil ettirilmek suretiyle gemi üzerinde rehin hakkı kurulmasına olanak sağlar⁶¹. Gemilerin gerek saklama ve bakımlarının zorluğu, gerekse deniz ticaretinde kullanılmak suretiyle malike önemli ekonomik menfaat sağlama özelliği göz önünde bulundurulduğunda bu rehin yöntemi taraflar açısından geminin zilyetliğinin devredilerek rehnedilmesinden daha işlevseldir⁶².

B. Gemi İpoteğinin Kuruluşu

Gemi ipoteğinin kuruluşu, gemi maliki ve müstakbel ipotek alacaklısı arasında bir sözleşme yapılması ve bu sözleşmenin gemi siciline tescili edilmesi üzere iki aşamada gerçekleşir (TTK m. 1015/I).

⁵⁹ Bkz. **Kalpsüz**, s. 88; **Sözer**, s. 149.

⁶⁰ Bkz. **Sözer**, s. 147.

⁶¹ Bkz. **Kalpsüz**, s. 40; **Sözer**, s. 137.

⁶² Bkz. **İzveren**, Adil: Deniz Ticaret Hukuku, Ankara 1960; s. 65; **Okay**, Sami: Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş-Gemi-Donatan ve Donatma İştiraki-Gemi Adamları, 2. Baskı, İstanbul 1965, s. 1778-179; **Kalpsüz**, s. 40; **Sözer**, s. 138.

İpoteğin kurulması için gerçekleştirilmesi gereken ilk aşama olan⁶³ gemi maliki ile müstakbel ipotek alacaklısı arasında akdedilecek sözleşme borçlandırıcı işlem niteliğindedir. Söz konusu sözleşme ile malik gemisi üzerinde müstakbel ipotek alacaklısı lehine Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre gemi ipoteği kurma taahhüdünde bulunur; müstakbel ipotek alacaklısı da bu konuda malike karşı kişisel bir talep hakkı kazanmış olur⁶⁴. Sözleşmenin geçerli olabilmesi için, taraflar arasındaki ipotek tesisini gerektiren bir alacağın geçerli ve mevcut veya en azından muhtemel olması gerekir⁶⁵. Sözleşmenin şarta bağlı olarak yapılması mümkündür⁶⁶. Şekil yönünden bu sözleşmenin geçerliliği yazılı şekilde yapılmasına ve imzaların noter tarafından onaylanmasına bağlanmıştır⁶⁷. Bununla birlikte, sözleşmenin gemi sicili yetkilisi huzurunda imzalanması halinde noter onayına ihtiyaç duyulmaz (TTK m. 1015/II).

Hemen belirtelim ki, Türk Ticaret Kanunu gemi ipoteği kurulması için yapılacak bu sözleşmenin tarafları hakkında kişi bakımından bir sınırlandırma getirmemiştir⁶⁸. Lakin, gemi ipoteğinden bahsedebilmek için taraflardan birinin gemi maliki olması eşyanın doğası gereğidir. Öğretide, gerçekte malik olmamakla birlikte sicilde malik olarak görülen kimse ile yapılacak sözleşmenin, alacaklı iyi niyetli ise sicile güven ilkesi gereği⁶⁹ gemi üzerinde ipotek hakkının kazanılmasına neden olur⁷⁰. Öte yandan sicilde malik olarak gözükmeyen gerçek malik, sicildeki kaydı düzeltirmedikçe gemi ipoteği kuramaz⁷¹.

⁶³ Bkz. **Kalpsüz**, s. 64.

⁶⁴ Bkz. **Sözer**, s.142.

⁶⁵ Bkz. **Okay**, s. 186; **Kalpsüz**, s. 65. *Yazarlar*, rehin sözleşmesinin geçerli olabilmesi için taraflar arasında mevcut veya muhtemel bir borç ilişkisinin varlığını belirttiklerini. Ancak, rehin alacağına bağımlı olup onu temin etmektedir ve borç ilişkisi ile bağlantısı da bu nedendir. Dolayısıyla, rehin sözleşmesinin geçerli olabilmesi için “mevcut veya muhtemel bir borç ilişkisi” yerine “mevcut veya muhtemel bir alacağın” varlığının aranması daha isabetli olacaktır. Nitekim, ipoteğin güvence kapsamını düzenleyen TMK m. 851’de de borç ilişkisinden değil, alacaktan söz edilmektedir.

⁶⁶ Bkz. **Kalpsüz**, s. 65.

⁶⁷ Mevaz Alman Hukuku’nda bu anlaşmanın şekle tabi olmadığı ve öngörülen şeklin Türk Hukuku’na giriş süreci hakkında bilgi için bkz. **Kalpsüz**, s. 67 ve dn. 108.

⁶⁸ Ticari işlemlerde taşınır rehininde ise rehin sözleşmesi ancak TİTRK’in öngördüğü taraflar arasında kurulabilir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. III-C başlığı.

⁶⁹ Gemi sicili bakımından sicile güven ilkesi sınırlı olarak uygulama alanı bulur. İpotek hakkı, sicile güven ilkesinin uygulama alanı sınırları içerisinde yer alır (TTK m. 983/I).

⁷⁰ Bkz. **Okay**, s. 186; **Kalpsüz**, s. 66; **Sözer**, s. 144.

⁷¹ Bkz. **Okay**, s. 186.

Taraflar arasında yapılacak bu sözleşme, gemi ipoteğinin kurulması bakımından yeterli değildir; ipoteğin gemi siciline tescil edilmesi de gerekir. Söz konusu tescil kurucu etkiyi haizdir⁷². Gemi ipoteğinin tescilinde sicile geçirilecek hususlar Türk Ticaret Kanunu'nun 1016. maddesinde belirtilmiştir⁷³.

Gemi ipoteğine konu olan gemi, ticari bir işletmenin envanterinde yer alıyorsa gemi ipoteğinin ticari işlemlerde taşınır rehni işlemleri için kurulmuş özel bir sicil olan Rehinli Taşınır Sicili'ne de bildirilmesi gereklidir (Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 13/4)⁷⁴.

C. Kapsamı

Gemi ipoteğinin kapsamı hem Türk Medeni Kanunu'na atıf yapılarak hem de Türk Ticaret Kanunu'nun 1020 ila 1029 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Gemi ipoteğinin kapsamının belirlenmesinde Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehnine ilişkin 862 ve 863. maddeleri de uygulama alanı bulur (TTK m. 1020/I). Bunun yanında Türk Ticaret Kanunu'nun 1020 ila 1029 maddeleri uyarınca da ipotek kapsamına gemi, gemi payı, geminin bütünleyici parçaları, eklentileri, gemi yerine geçen satış veya kamulaştırma bedelleri ile tazminat istemleri ve sigorta tazminatı dahildir.

1. Gemi

Gemi ipoteğinin kapsamına girecek ilk husus tereddütsüz geminin kendisidir. Bu nedenle ipotek tesis edilirken üzerinde ipotek kurulan geminin açıkça belirtilmesi zorunludur⁷⁵. Aşağıda görüleceği üzere, ipotek kapsamına giren diğer hususlar esasında gemiye bağlı olarak belirlenmiştir.

Gemi üzerinde birden fazla kişinin paylı mülkiyet esaslarına göre birlikte mülkiyeti söz konusu ise her paydaş kendi payı üzerinde de gemi ipoteği kurabilir. Bu durumda ipotek, geminin tamamını değil gemi payını kapsar⁷⁶.

⁷² Bkz. **İzveren**, s. 68; **Okay**, s. 186; **Kalpsüz**, s. 69; **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 80; **Sözer**, s. 143.

⁷³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, s. 73 vd.

⁷⁴ Düzenlemede “gemi” ifadesi kullanılmış olmasına rağmen bunun “tescilli gemi olarak” anlaşılması gerektiği konusunda bkz. **Haziroğlu**, Elif Cemre: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri, BATİDER, C. XXXIII, S. 2, 2017 s. 188.

⁷⁵ Bkz. **Kalpsüz**, s. 87.

⁷⁶ Bkz. **Kalpsüz**, s. 89-91.

Bütünleyici parçaların asıl şeyin hukuki kaderine bağlı olmalarının sonucu olarak geminin bütünleyici parçaları da ipoteğin kapsamındadır⁷⁷. Sadece gemi ipoteği kurulurken gemide bulunanlar değil, sonradan gemiye eklenen bütünleyici parçalar da ipoteğin kapsamında yer alır⁷⁸. Yalnız, bütünleyici parça alacaklı gemiye el koymadan önce gemiden sürekli olarak uzaklaştırılırsa ipotek kapsamından çıkar (TTK m. 1020/III). Esasında Türk Medeni Kanunu'nun bütünleyici parça tanımı uyarınca (TMK m. 684/II) ipotek tesis edildikten sonra, bütünleyici parçanın asıl eşyadan ayrılmasının mümkün olmaması gerekir. Bu nedenle *Sözer*, Türk Ticaret Kanunu'nun 1020. maddesinin III. fıkrasının gemi ile bütünleyici parçaları arasındaki ilişkinin Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen ilişki kadar sıkı olmadığını ortaya koyduğunu belirtmektedir⁷⁹. Bütünleyici parçanın gemi ipoteği kapsamında çıkarılması için, uzaklaştırmanın sürekli olması gerekir. Bu kapsamda tamir amacıyla bütünleyici parçanın gemiden uzaklaştırılması halinde bütünleyici parça ipotek kapsamından çıkmayacaktır⁸⁰. Ayrılan bütünleyici parça yerine yenisinin gemiye dahil edilmesi halinde ise gemi ipoteği bu yeni bütünleyici parçayı kapsar. Örneğin, eskiyen pervanenin gemiden ayrılıp yerine yenisinin takılması halinde eski pervane ipotek kapsamından çıkacak, yeni pervane ise ipotek kapsamına dahil olacaktır⁸¹. İpotekli geminin bütünleyici parçalarının haczedilmeleri, bunların bütünleyici parça niteliklerinin kaybına neden olmaz⁸².

Tıpkı bütünleyici parçalar gibi geminin eklentileri de gemi ipoteğinin kapsamı içinde yer alır. Sadece gemi ipoteği kurulurken gemide bulunanlar değil, sonradan gemiye eklenen eklentiler de ipoteğe dahildir. Gemi ipoteği kurulduğunda mevcut olan, ancak mülkiyeti malikten başka bir kişiye ait olan eklentiler, ipotek alacaklısının iyi niyetli olması halinde gemi ipoteği kapsamında yer alır. Öte yandan, sonradan eklenen eklentilerin mülkiyeti

⁷⁷ Bkz. *İzveren*, s. 69; *Okay*, s. 189; *Kalpsüz*, s. 91; *Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu*, s. 81; *Sözer*, s. 152.

⁷⁸ Bkz. *Okay*, s. 189; *Akıncı*, Sami: Türk Hukukunda Gemi İpoteği, Ankara 1958, s. 85; *Sözer*, s. 154.

⁷⁹ Bu konuda bkz. *Sözer*, s. 153. *Yazar*'a göre, TTK m. 1020/III'ün uygulanabilmesi için bütünleyici parçanın yalnız malikin veya kaptanın kişisel tercihi ile değil, teknik veya işletmesel nedenler dolayısıyla gemiden ayrılmış olması gerekir (*Sözer*, s. 153-154).

⁸⁰ Bkz. *Kalpsüz*, s. 92-93; *Sözer*, s. 154.

⁸¹ Esasında TTK m. 1020/III hükmünün sadece bu ihtimalde uygulanması daha doğrudur. Zira, geminin bütünleyici parçasının gemiden ayrılıp yerini yenisinin almadığı durumda araç gemi özelliğini kaybeder. Krş. TTK m. 1020/III'ün uygulanma imkanının bulunmadığı konusunda bkz. *Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu*, s. 81.

⁸² Bkz. 12. HD., 27.09.2012, E: 2012/10586, K: 2012/28149 (lexpera.com.tr).

geminin malikinden başka bir kişiye aitse, gemi üzerinde kurulan ipotek bu eklentileri kapsamayacaktır (TMK s. 862/III)⁸³. Taraflar anlaşarak gemiye sonradan eklenen eklentileri ipotek kapsamı dışında bırakabilirler. Ayrıca, eklentiler, alacaklı lehine gemiye el konulmadan önce *normal bir işletmenin gereği olarak*⁸⁴ gemiden uzaklaştırılırsa gemi ipoteginin kapsamından çıkarlar (TTK m. 1020/II).

2. Kira Bedeli

Üzerinde ipotek kurulan geminin kiraya verilmiş olması halinde kira bedeli de ipotek kapsamındadır. Gemi kira sözleşmeleri Türk Ticaret Kanunu'nun 1119 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Malik ile diğer taraf kendi aralarındaki ilişkiyi "kira" olarak adlandırsalar dahi, bu ilişki Türk Ticaret Kanunu'nun 1119 ve devamı maddeleri kapsamına girmiyorsa hukuken gemi kirasından ve kira bedelinden söz edilemez (TBK m. 19)⁸⁵. Bununla birlikte, Türk Ticaret Kanunu'nda gemi kira sözleşmeleri arasında

⁸³ Bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 81. İsviçre Federal Mahkemesi, Türk öğretisinde tartışmalara neden olması bakımından önem taşıyan 1934 tarihli kararında mülkiyeti saklı tutularak bir taşınmaz eklentisi haline gelen şeyin, taşınmazın ipotek edilmesi halinde ipotegün kapsamına girmeyeceğini kabul etmiştir (BGE 60 II 195, Karar hakkında bilgi için bkz. **Sözer**, s. 155). Yargıtay'da benzer bir uyuşmazlığa ilişkin kararında "ipotekli alacaklı üçüncü kişiye ait teferruat üzerinde rehin hakkı kazanamaz" ifadelerini kullanarak İsviçre Federal Mahkemesi ile benzer bir tutum sergilemiştir. Bkz. 19. HD., 01.06.2000, E: 2000/969, K: 2000/4282 (hukukturk.com). Öğretide bu konuya ilişkin tartışmalar için bkz: **Reisoğlu**, Seza: İpotegün Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Ankara 1979, s. 22; **Akıncı**, İpotek, s. 84-85; **İzveren**, s. 69; **Kalpsüz**, s. 94; **Çağa**, Tahir/**Kender**, Rayegan: Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş-Gemi-Donatan ve Kaptan, 15. Baskı, İstanbul 2009, s. 117-118; **Sözer**, s. 155-158; **Can**, Mertol: Deniz Ticareti Hukuku, C. I, Ankara 2000, s. 126. TMK 862/III hükmünün uygulanabilmesi için eklentinin gemi maliki dışındaki malikinin iyi niyetli olmasının gerekip gerekmediği konusundaki tartışmalar için bkz. **Okay**, s. 189-191; **Kalpsüz**, s. 95-96; **Sözer**, s. 155-158.

⁸⁴ Malikin veya kaptanın kişisel tercihleri ile eklentinin gemiden ayrılması, ipotek kapsamından çıkması için yeterli olmaz. Eklentinin ipotek kapsamından çıkabilmesinin için mutlaka objektif nedenlerle gemiden ayrılmış olması gerekir. Bu koşul 6762 sayılı TTK döneminde bütünlüyci parçaların da gemi ipotegü kapsamından çıkarılması için aranmaktaydı. Kanun'un bu tercihi öğretide **Sözer** tarafından haklı olarak eleştirilmiştir. Bkz. **Sözer**, Bülent: Deniz Ticareti Hukuku, Gemi-Donatan-Taşıyan ve Deniz Ticareti Hukuku'nda Sorumluluk Rejimi, İstanbul 2011, s. 284-285. TTK ise söz konusu koşulu sadece eklentilerin ipotek kapsamından çıkarılması için aramaktadır. Teknolojik gelişmeler nedeniyle artık o eklentiye ihtiyaç duyulmaması; teknolojiden bağımsız olarak eklentinin eskimesi nedeniyle gemide bulunmasının artık bir fayda sağlamaması gibi nedenler eklentinin gemiden ayrılması için objektif nedenlere örnek olarak gösterilebilir.

⁸⁵ Bu konuda bkz. **Sözer**, s. 158.

sayılmayan *zaman charteri* sözleşmesinin hukuki niteliği dikkate alınırsa bu sözleşme kapsamında tahsil edilecek bedelin de kira bedeli kapsamında kabul edilmesi doğru olur. İpotek kapsamına girecek kira bedeli, rehinin paraya çevrilmesi için takibe başlandığı veya borçlunun iflâsına karar verildiği tarihten, geminin paraya çevrilmesi anına kadar geçecek süre içerisinde muaccel olacak kiralar için söz konusudur (TMK m. 863/III)⁸⁶.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan navlunun da gemi ipoteği kapsamında yer alacağına⁸⁷ ilişkin hüküm, Türk Ticaret Kanunu'na alınmadığı için günümüzde navlun, gemi ipoteği kapsamında değildir⁸⁸.

4. Satış veya Kamulaştırma Bedelleri ile Tazminatlar

Üzerinde ipotek hakkı kurulan geminin satışı yahut kamulaştırılması halinde⁸⁹ malike ödenen bedeller de rehin hakkı kapsamında sayılmıştır. Ayrıca gemiye verilen zarar dolayısıyla malikin üçüncü kişilere karşı olan tazminat talepleri de gemi ipoteğinin kapsamına dahildir (TTK m. 1020/IV). Yalnız geminin sigortanmış olduğu durumlarda üçüncü kişi tarafından gemiye zarar verilmesi halinde, tazminat hakkında sigortacının halefiyeti göz önünde bulundurulmalı; zarar sigortacı tarafından tazmin edilmiş ise üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilecek tazminat hakkının kanunen sigortacıya geçeceği unutulmamalıdır (TTK m. 1472).

5. Sigorta Tazminatı

Gemi ipoteğinin kapsamına giren hususlarla ilgili olarak gemi malikinin menfaatinin kendisi tarafından veya onun lehine başkası tarafından (başkası lehine sigorta) sigortalanmış olması halinde sigorta tazminatı gemi ipoteğinin kapsamında yer alır⁹⁰. Bu konu Türk Ticaret Kanunu'nun 1022 ila 1029. maddelerinde oldukça kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir. Lakin bu düzenlemelerin önemli bir bölümü Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Hukuku kitabında yer alan 1456. maddesinde yer alan düzenlemenin tekrarı niteğindedir. 1456. maddede yer alan düzenlemeler gemi üzerinde yapılacak

⁸⁶ Bkz. **İzveren**, s. 70; **Sözer**, s. 158-159.

⁸⁷ 6762 sayılı TTK döneminde bu konu için bkz. **Okay**, s. 191-192; **Kalpsüz**, s. 96-98.

⁸⁸ Gemi ipoteği kapsamından çıkarılmasının gerekçesi olarak navlunun, geminin işletilmesinden değil, yük taşıma taahhüdünün ifası karşısında talep edilebilecek bir ücret olması gösterilmiştir. Bkz. TTK m. 1020 Gerekçe.

⁸⁹ Geminin kamulaştırılmasının pek rastlanan bir olay olmadığı konusunda bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 81.

⁹⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, s. 98-123; **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 81-84; **Sözer**, s. 159-166.

sigortalar dahil tüm mal sigortaları bakımından uygulama alanı bulacağından, Türk Ticaret Kanunu'nun Deniz Ticareti Kitabında sadece gemi ipoteğine ilişkin 1456. maddeden farklılık taşıyan düzenlemelerin belirtilmesi kanun yapma tekniği bakımından daha doğru olurdu.

D. Gemi İpoteği ile Güvence Altına Alınan Alacaklar

Türk Ticaret Kanunu'nda gemi ipoteği ile güvence altına alınan alacaklar Türk Medeni Kanunu'nun 875. maddesinin I. fıkrası ile 876. maddelerine göre belirlenir (TTK m. 1018/I). Buna göre ipotek ile güvence altına alınan alacakların; asıl alacak, kararlaştırılmışsa anapara faizi, temerrüt faizi ve gemi ipoteği ile temin edilen asıl alacakla birlikte yan edimler (tali edalar) de öngörülmüşse bu yan edimler, sigortacıya yapılan ödemeler ile ihbar ve takip masrafları şeklinde sıralanması mümkündür.

Sigortacıya yapılan ödemelerden kasıt, gemi üzerinde yapılmış sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde sigorta sözleşmesinin sona ermesini engellemek için ipotek alacaklısı tarafından yapılan ödemelerdir. Sigortacı, ipotek alacaklısının yapacağı bu ödemeleri kabul etmekle yükümlüdür (TTK m. 1029).

E. İpotek Alacaklısının Hakları

Alacaklı gemi ipoteği ile alacağını güvence altına almaktadır. İpotek hakkı aynı bir hak; alacaklıya ipotek konusu olan gemi üzerinde doğrudan doğruya, herkese karşı ileri sürülebilen mutlaklık sağlar. İpoteğin hükümleri esas olarak alacağın muaccel olması ile başlar. Ancak, gemi ipoteğinde geminin zilyetliğinin malikte kalmaya devam ediyor oluşu alacaklı bakımından bir risktir. Zira, gemi malik tarafından ticari faaliyetlerde kullanılmaya devam edilecektir. Bu faaliyetler sırasında çeşitli nedenlerle geminin değerinde azalmalar olabilir. Söz konusu riski güvence altına alabilmek için⁹¹, alacaklıya alacağı muaccel olmadan önce de bir takım haklar sağlanmıştır.

1. Alacak Muaccel Olmadan Önce

Alacak muaccel olmadan önce geminin değerinde azalma meydana gelmesi nedeniyle ipoteğin sağladığı teminatın tehlikeye düşmesi halinde alacaklı, zararın nedenine göre değişen haklara sahiptir. Bu kapsamda ipotek kapsamına giren eklentinin kötüleşmesi veya normal bir işletmenin gerek-

⁹¹ Bkz. **Kalpsüz**, s. 137 vd; **Sözer**, s. 168-169.

lerine aykırı olarak gemiden uzaklaştırılması da geminin kötüleşmesi hükmündedir⁹².

Öncelikle, geminin değerindeki azalma malikin kusuru olmaksızın objektif nedenlerden kaynaklamışsa, alacaklı, tehlikenin giderilmesi için malike uygun bir süre verebilir. Bu süre içinde tehlike malik tarafından giderilmezse alacaklı, o andan itibaren ipoteği paraya çevirme hakkını elde eder (TTK m. 1030/I). Alacaklı tarafından malike verilecek sürenin tehlikenin çeşidine göre belirlenmesi ve Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesine uygun şekilde kullanılması gerekir. Hemen belirtelim ki, malikin kusuru olmaksızın ortaya çıkan değer kayıplarında, ipotekli alacaklının yukarıdaki haklarını kullanabilmesi için zararı ipoteğin sağladığı teminatı tehlikeye düşürecek nitelikte olması gerekmektedir.

Öte yandan, malikin gemiyi işletme tarzı nedeniyle⁹³ gemide veya tesisatında, ipoteğin sağladığı teminatı tehlikeye düşürecek veya ipotekli alacaklının haklarının başkaca tehlikeye girmesinden kaygı duyulacak bir durum gerçekleşirse, alacaklı mahkemeye başvurarak geminin ihtiyaten haczine, gerekli görülürse geminin kaptandan başka bir yediemine bırakılmasına ve malikin ihtiyati haczin uygulanmaya başlamasından başlayarak bir aylık süre içerisinde gerekli önlemleri almasına karar verilmesini isteyebilir. İpotekli alacaklının bu hakkı, malikin gemiye üçüncü kişiler tarafından yapılan müdahale ve tahribatlara karşı gerekli önlemleri almaması halinde de geçerlidir. Ayrıca üçüncü kişinin fiilleri nedeniyle geminin, ipoteğin sağladığı teminatı tehlikeye düşürecek derecede kötüleşmesinden kaygı duyulursa, alacaklı, üçüncü kişi aleyhine bu fiilin önlenmesi davasını açabilir (TTK m. 1030/II).

2. Alacak Muaccel Olduktan Sonra

İpoteğin asıl işlevi güvence altına alınan alacağın muaccel olması ile ortaya çıkar. İpotekle güvence altına alınan alacak vadesi geldiğinde ödenildiğinde gemi ipoteği de kendiliğinden sona erer⁹⁴. Buna karşın, alacağın muaccel olmasına rağmen borçlu tarafından ifa edilmemesi halinde ipotekli

⁹² Bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 87.

⁹³ “*Gemide kaçak eşya taşınarak müsadere tehlikesinin arttırılması, kuru yük gemisinin maden cevheri naklinde kullanılması, Akdeniz limanları arasında çalışan geminin, kış mevsiminde Kuzey Buz Denizine sefere gönderilmesi, teknenin kasko sigortasının yenilenmemesi vs. ise, gemiyi işletme tarzı neticesi olarak ipoteğin sağladığı teminatın azalmasına misal teşkil eder.*” **Kalpsüz**, s. 138.

⁹⁴ Bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 88.

alacaklı rehlin paraya çevrilmesi yoluyla takip yaparak alacağını tahsil etme imkanına sahiptir. Geminin paraya çevrilmesi, İcra ve İflâs Kanunu'nun taşınmazların paraya çevrilmesi hükümlerine göre gerçekleştirilir (TTK m. 1383).

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ipotekle güvence altına alacağın muaccel olmasından önce geminin mülkiyetinin ipotekli alacaklıya bırakılmasını öngören sözleşmeler lex commissoria yasağı kapsamında geçersiz sayılmıştı (6762 sayılı TTK m. 917/I, m. 919). Bu düzenleme yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu'na alınmamakla birlikte Türk Ticaret Kanunu'nun, Türk Medeni Kanun ile olan ilişkisi (TTK m. 1) göz önünde tutularak lex commissoria yasağının devam ettiği söylenebilir (TMK m. 949)⁹⁵. Alacağın muaccel olmasından sonra geminin mülkiyetinin ipotekli alacağına devredilmesine ilişkin anlaşmalar ise lex commissoria yasağı kapsamında değerlendirilemez⁹⁶.

F. Sıra

Gemi üzerinde birden fazla ipotek kurulması mümkündür⁹⁷. Böyle bir durumda bu ipoteklerin sıralarının belirlenmeleri ipotek alacaklılarının hakları bakımından büyük önemlidir. Gemi üzerinde birden fazla ipoteğin varlığı halinde bunların sırası, Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerine göre belirlenir (TTK m. 1017). Söz konusu hükümler Türk Medeni Kanunu'nun 870 ila 872. maddeleridir. Bu maddeler ışığında gemi ipoteği bakımından sabit derece sisteminin benimsendiği sonucuna ulaşılmaktadır⁹⁸.

G. Sona Ermesi

Gemi ipoteğini sona erdiren nedenler Türk Ticaret Kanunu'nun 1044 ila 1053. maddeleri arasında sayılmıştır. Her şeyden önce ipoteğin fer'i bir hak sağlaması nedeniyle ipotekle güvence altına alınan alacağın sona ermesi halinde ipotek kendiliğinden sona erer. İpotek alacaklısı tek taraflı olarak

⁹⁵ Bu yönde bkz. **Sözer**, s. 170.

⁹⁶ Bkz. **Sirmen**, Eşya, s. 654-655. Ayrıca bu konuda bkz. III-F-2-a başlığı. Hemen belirtelim ki, aşağıda görüleceği üzere ticari işlemlerde taşınır rehlinde alacağın muaccel olması halinde, alacaklının üzerinde rehin kurulan taşınırın mülkiyetini kendisine devredilmesini isteme hakkı kanundan doğmaktadır (ex lege). Gemi ipoteğinde ise bu talep tarafların anlaşmasına bağlıdır.

⁹⁷ Bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 84.

⁹⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, s. 131-136; **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 84.

ipoteke hakkından vazgeçerek de ipoteği sona erdirebilir. Bunun yanında gemi mülkiyetinin ipotekli alacaklıya devredilmesi halinde de ipotek sona erecektir.

Geminin ipotekli alacaklının onayı alınarak, Türk Bayrağı çekme hakkını kaybetmesi nedeniyle sicilden terkin ettirilmesi⁹⁹, tamir kabul etmez gemi haline gelmesi ve kurtarılamayacak şekilde batması nedeniyle sicilden terkin edilmesi; ipotek belirli bir süre için kurulmuşsa öngörülen sürenin dolması da ipoteği sona erdiren diğer nedenlerdendir. Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun 1052 ve 1053. maddeleri uyarınca mahkeme kararı ile de ipoteğin sona erdirilebilmesi olanaklıdır. Üzerinde ipotek kurulan geminin müsadere edilmesi veya icra takibi sonucunda satılması¹⁰⁰ da gemi ipoteğini sona erdirir. Gemi ipoteğinin sona ermesi halinde ipoteğin sicilden terkinini de zorunludur.

III. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU HÜKÜMLERİ UYARINCA GEMİLERİN REHNİ

A. Genel Olarak

Kredi, ticaret hayatının vazgeçilmez bir olgusudur. Tacirin borçlarına karşılık teminat olarak gösterebileceği en önemli varlıklarından birisi şüphesiz ticari işletmesidir. Ancak, ticari işletme bünyesinde bulunan taşınırların Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre rehnedilmesi işlevsel değildir. Üretim aracı niteliğinde olan taşınırların zilyetliklerinin rehin alacaklısına devredilmesi durumunda, ticari işletmenin üretim faaliyetine devam etmesi, dolayısıyla tacirin borçlarını ödemesi güçleşir. Bu nedenle 1971 tarihli 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu (TİRK) ile ticari işletmenin taşınırları üzerinde de zilyetliğin devrine gerek olmaksızın, sicil aracılığıyla rehin hakkı kurulmasına olanak sağlayan özel bir rehin türü oluşturulmuştu. Lakin, Ticari İşletme Rehni Kanunu 2016 yılının sonuna kadar yürürlükte kalmasına rağmen bu dönemde sadece 4927 adet ticari işletme rehni kurulabilmişti¹⁰¹. Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun uygulama tarafından tercih edilmeme nedenleri dikkate alınarak, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni

⁹⁹ Gemi Türk Bayrağı çekme hakkını kaybettiği için sicilden terkin ettirilecekse ipotekli alacaklının onayı aranır. Bu onay alınmadığı takdirde geminin Türk Bayrağını çekme hakkını kaybettiği sicile kaydedilerek gemi terkin ettirilir. İpotek hakları ise devam eder. Bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 88-89.

¹⁰⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer**, Kerim: Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra, İstanbul 2006, s. 352 vd.

¹⁰¹ Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, E. 1/753, K. 8, TBMM Yasama Dönemi 26, Yasama Yılı 1, Sıra Sayısı 418.

Kanunu¹⁰² (TİTRK) hazırlanmış ve 01 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun da, Ticari İşletme Rehni Kanunu gibi taşınırlar üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın rehin kurulması olanağını sağlamaktadır¹⁰³.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı, “Taşınır varlığın türünden, rehin verenin¹⁰⁴ veya rehinli alacaklının durumundan, rehinle güvence altına alınan borcun niteliğinden veya tarafların onu rehin hakkı olarak adlandırmasından bağımsız olarak bir borcun ödenmesini veya ifa edilmesini güvence altına almak amacıyla alacağın devrinde devralanın alacak hakkı da dâhil olmak üzere, taşınır varlık üzerinde zilyetliğin devrine gerek olmaksızın tesis edilen sınırlı ayni hakkı ifade eder” (TİTRK m. 2/1-1)¹⁰⁵. Kanun’da herhangi bir sınırlandırma olmadığı için tacirin/esnafın işletmesiyle ilgili olmayan borcuna teminat olarak da ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabilir¹⁰⁶.

B. Gemilerin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamına Girip Girmediklerinin Tespiti

1. İşletmenin Malvarlığı Unsurlarının Münferiden Rehni

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun öngördüğü temel sistem, ticari işletmenin malvarlığı unsurlarının münferiden (ayrı ayrı) rehnedit-

¹⁰² Kanun’un adı konusunda eleştiriler için bkz. **Göle**, Celal/**Aydoğan**, Gökhan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” *BATİDER*, C. XXXIII, S. 1, 2017, s. 11-12; **Aytaç**, Zühtü: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Taraflar”, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*, Ankara 2018, s. 91-92; **Kara**, Burak: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi*, İstanbul 2018, s. 26-28; **Karakuş Erbaş**, Burcu: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması*, Ankara 2018, s. 39-40; **Arkan**, *Ticari İşletme*, s. 50; **Helvacı**, Mehmet (**Ülgen**, Hüseyin/**Kaya**, Arslan/**Nomer Ertan**, N. Fusun): *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul 2019, s. 194-195.

¹⁰³ TİTRK’in rehneditilecek varlık olarak merkezine ticari işletmeyi değil, taşınır varlıkları alması nedeniyle TİTRK’in muadili olmadığı görüşü için bkz. **Kara**, s. 25.

¹⁰⁴ Ticari işlemlerde taşınır rehninin borçlu olmayan üçüncü bir kişi tarafından, bir başkasının borcu için kendi taşınır varlığı üzerinde de kurulabilmesinden hareketle, TİTRK’de “borçlu” yerine “rehin veren” ifadesinin kullanılmasının isabetli olduğu yönünde bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 195.

¹⁰⁵ Tanıma yönelik eleştiriler için bkz. **Şenocak**, Kemal/**Kahraman**, Zafer/**Tuncer Kazancı**, İdil/**Öcal Apaydın**, Bahar: *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni*, Ankara 2019, s. 63-64.

¹⁰⁶ Bkz. **Arkan**, Sabih: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, *Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu*, Ankara 2018, s. 143; **Aytaç**, s. 92-93; TİTRK uygulamasında “ticari işlem” kavramına teknik bir anlam yüklenmemesi gerektiği yönünde bkz. **Kara**, s. 28-29 ve dn. 84.

mesidir. Bu yönüyle Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, mülga Ticari İşletme Kanunu'na göre önemli bir yenilik getirmiştir. Zira, Ticari İşletme Rehni Kanunu istisnalar dışında rehni, işletmenin bütünü üzerinde kurulmasını öngören bir sistem içermekteydi. Yeni Kanun'da kural ticari işletmenin malvarlığı unsurlarının münferiden rehnedilmesi olmakla birlikte, işletmenin bütünü üzerinde rehin sözleşmesi kurulması da mümkündür¹⁰⁷.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, işletmenin malvarlığı unsurlarının münferiden rehini suretiyle finansman sağlanmasını kolaylaştırmayı hedeflemekle birlikte, Kanun'un kapsamı işletmenin tüm malvarlığı unsurları üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmasına olanak vermemektedir. Her şeyden önce, Kanun'un adında da anlaşılacağı üzere, kapsam taşınırlarla sınırlıdır; işletmenin malvarlığı unsurları arasında bulunan taşınmazlar Kanun kapsamına girmezler. Taşınmazlar üzerinde rehin Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehinine ilişkin hükümleri uyarınca kurulabilir¹⁰⁸. Tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınırlar da Kanun'un kapsamı dışında tutulmuştur (TİTRK m. 1/V). Sermaye piyasası araçları ile türev araçlara ilişkin finansal sözleşmeleri konu edinen rehin sözleşmeleri ile mevduat rehni de ticari işlemlerde taşınır rehni konusuna girmez (TİTRK m. 1/IV). Kanun'da tescilli gemilerin kapsam dışında tutulduğuna ilişkin ise açık bir düzenleme yoktur¹⁰⁹.

Üzerlerinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehin hakkı kurulabilecek taşınırlar 5. maddenin I. fıkrasında sayılmıştır¹¹⁰. Bu

¹⁰⁷ Bkz. III-B-2 başlığı.

¹⁰⁸ TMK hükümleri uyarınca taşınmazlar üzerinde rehin hakkı tapu sicili üzerinden kurulmaktadır. Zilyetliğin devrini gerektirmeyen bir işlem olduğu için taşınmazların TİTRK kapsamı dışında bırakılmasının ticari işletmenin faaliyetleri üzerinde olumsuz bir etkisi söz konusu olmayacaktır.

¹⁰⁹ Krş. TİTRK m. 3/III.

¹¹⁰ TİTRK m. 5/I: Rehin hakkı aşağıda belirtilen taşınır varlıklar üzerinde kurulabilir:

- a) Alacaklar
- b) Çok yıllık ürün veren ağaçlar
- c) Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar
- ç) Hammadde
- d) Hayvan
- e) Her türlü kazanç ve iratlar
- f) Başka bir sicile kaydı öngörülmemen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsatlar
- g) Kira gelirleri
- ğ) Kiracılık hakkı
- h) Makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dâhil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı

hüküm kapsamında, makine ve teçhizat, *araç*, ekipman, alet, iş makinaları dahil her türlü menkul işletme tesisatı Kanun kapsamında sayılmaktadır (TİTRK m. 5/I-h). Menkul işletme tesisatının rehin kapsamında sayıldığı mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda, gemi ipoteğine ilişkin hükümler saklı tutularak tescilli gemiler ticari işletme rehni kapsamı dışında bırakılmışlardı (TİTRK m. 3/III)¹¹¹. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda ise gemi ipoteğinin saklı tutulduğuna ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Mamafih, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 8. maddesinin III. fıkrasında ise “*Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescilli zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümler saklıdır. Bu taşınır varlıklar üzerinde Bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilemez*” hükmü yer almaktadır¹¹².

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 8. maddesinin III. fıkrası göstermektedir ki, üzerinde rehin hakkı kurulması bakımından sicile tescilli zorunlu olan taşınır varlıklar üzerinde kural olarak ticari işlemlerde taşınır rehni kurulamaz¹¹³. Bu hüküm ticari işletme bünyesinde bulunan tescilli gemiler

1) Sarf malzemesi

i) Stoklar

j) Tarımsal ürün

k) Ticaret unvanı ve/veya işletme adı

l) Ticari işletme veya esnaf işletmesi

m) Ticari plaka ve ticari hat

n) Ticari proje

o) Vagon

ö) Bu fıkra da sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları

p) Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak

Kanun'un ilk halinde yapılan sayım sınırlı nitelikteyken; 7099 sayılı Kanun ile 5. maddeye eklenen “p) Benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” ifadesi ile sınırlı sayı ilkesi terk edilmiştir. Bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 213; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 41 ve 65. TİTRK'in ilk halinde üzerinde rehin kurulabilecek varlıkların sınırlı sayı ilkesine göre belirlenmesine yönelik eleştiriler için bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 26-27; **Oktay Özdemir**, Saibe: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Varlıklar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 58.

¹¹¹ Bu konuda bkz. **Kayhan**, Şaban: Ticari İşletme Rehni, İstanbul 1996, s. 32. Öte yandan, gemi ipoteği sadece tescilli gemilerin rehni için söz konusu olduğundan, tescilsiz gemiler Ticari İşletme Rehni Kanunu uyarınca rehnedilebilirlerdi.

¹¹² Bu düzenlemenin doğrudan Kanun'un kapsamına ilişkin olması nedeniyle “Amaç ve Kapsam” başlıklı 1. maddede yer alması daha doğru olurdu.

¹¹³ Üzerlerinde rehmin kurulması bakımından bir sicile tescilin kurucu etkiyi haiz olmadığı malvarlığı unsurları üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabileceği konusunda

üzerinde münferiden ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmasını engeller. Zira, yukarıda belirtildiği üzere tescilli bir gemi üzerinde rehin kurulabilmesinin yegane yolu gemi ipoteğidir ve gemi ipoteği açısından sicile tescil kurucudur. Öte yandan, tescilli olmayan gemiler üzerinde ise ticari işlemlerde taşınır rehni hükümleri uyarınca rehin hakkı kurulmasına bir engel bulunmamaktadır¹¹⁴.

Özetle ticari işletmenin malvarlığı unsurlarının münferiden rehninde işletme envanterinde bulunan gemilerin rehin kapsamına girip girmeyeceği, geminin tescilli olup olmamasına göre belirlenecektir. Eğer gemi tescilli ise münferiden üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulamayacak¹¹⁵; gemi tescilli değilse kurulabilecektir (TİTRK m. 5/I-h). Bu noktada, hukukumuzda on sekiz grostonilatodan büyük gemilerin tescilinin zorunlu olduğu unutulmamalıdır.

2. İşletmenin Bütünü Üzerinde Kurulacak Rehnin Kapsamı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun öngördüğü temel sistem, malvarlığı unsurlarının münferiden rehni olmakla birlikte, bu Kanun uyarınca işletmenin tamamı üzerinde rehin sözleşmesi kurulmasının önu tamamen kapatılmamış, ancak bir ön koşula¹¹⁶ bağlanmıştır. Bu koşul m. 5/I. fıkrasında sayılan varlıkların ayrı ayrı rehnedilmesinin teminat altına alınacak borç tutarını karşılayamamasıdır (TİTRK m. 5/II). Dolayısıyla işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulması, işletmenin bütünü, kendisini oluşturan malvarlığı unsurlarının münferit değerleri toplamından yüksek bir değere sahip olmasına bağlıdır¹¹⁷. Bu düzenlemenin varlık nedeni münferit unsurların ekonomik değerinden yüksek bir değeri haiz olan bir işletmenin, düşük tutarlı bir borç için rehnedilmesinin önlenmesidir¹¹⁸.

bkz. Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 25; Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 218; Hazıroğlu, s. 196-197.

¹¹⁴ Bkz. Antalya/Acar, s. 89-92; Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın, s. 29.

¹¹⁵ Bkz. Arvas, s. 67-68.

¹¹⁶ Kanunda öngörülen düzenlemenin bir ön koşul niteliğinde olduğu yönünde bkz. Poroy, Reha/Yasaman, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2018, s. 60; Arkan, Sempozyum, s. 144; Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 231.

¹¹⁷ Bkz. Şit İmamoğlu, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017, s. 32; Arkan, Sempozyum, s. 144; Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 230.

¹¹⁸ Bkz. Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), s. 230; Arkan, Ticari İşletme, s. 51. İşletmenin bütünü üzerinde rehin kurulurken değer tespitinin zorunlu olmaması nedeniyle

“Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik¹¹⁹” ile ek bir koşul daha getirilmiş ve ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulabilmesini alacağı belirli olması halinde, diğer taşınır varlıklardan biri ya da birden fazlasının alacak miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılıyorsa, işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulamayacağı düzenlenmiştir (Yön. m. 17/3). Normlar hiyerarşisi göz önüne alındığında, açıkça kanuna aykırı olan bu yönetmelik hükmünün geçersiz olduğu kabul edilmelidir¹²⁰.

Ticari işletmenin malvarlığı unsurlarının değeri, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun 13. maddesinde öngörülen “Değer tespiti” hükümlerine göre belirlenmelidir¹²¹.

Rehin işletmenin tamamı üzerinde kurulması halinde rehlin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü taşınır varlık rehnedilmiş sayılır. Bu varlıkların rehni diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektiriyorsa bu rehin ilgili sicillere bildirilir (TİTRK m. 5/2, c. 2; Yön. m. 17/I-II)¹²². Ticari işlemlerde taşınır rehlinin kuruluşu bakımından Rehinli Taşınır Siciline tescil kurucu etkiyi haiz olduğundan¹²³, işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde Rehinli Taşınır Siciline tescil anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlığın rehnedilmiş sayılacağı kabul edilmelidir¹²⁴.

Ticari işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehinlerde, nelerin rehin kapsamında sayılacağı tartışılmıştır. Öğretide bir görüş işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş varlıkların nasıl tespit edileceğinin belirsiz olduğunu ve bu belirsizliğin sorunlara neden olabileceğine dikkat çekmektedir¹²⁵. Başka bir

düşük tutarlı bir borç için işletmenin bütünü üzerinde rehin sözleşmesi kurulabilmesi tehlikesinin devam ettiği yönünde bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 32.

¹¹⁹ RG., 31.12.2016, S. 29935 (3. Mükerrer).

¹²⁰ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 32-33; **Göle/Aydoğan**, s. 29; **Arkan**, Sempozyum, s. 144; **Kara**, s. 25.

¹²¹ Bkz. **Arkan**, Sempozyum, s. 144; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 93.

¹²² “Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik”in ilk halinde işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde taşınmazların da rehin kapsamına gireceği düzenlenmişti. Daha sonra yapılan değişikliklerle kanunun kapsamı ile uyumlu olarak “taşınmaz” ifadesi Yönetmelik kapsamından çıkarılmıştır. Bkz. RG., 22.05.2018, S. 30428.

¹²³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. III-D-2 başlığı.

¹²⁴ Bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 143; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233-234.

¹²⁵ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 30-31.

görüş ise, rehin kapsamına girecek olan malvarlığı unsurlarının rehlin kurulduğu sırada işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş ve Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu 5. maddesinin I. fıkrasında sayılanlar olduğunu belirtmektedir¹²⁶. Bir diğer görüş ise “her türlü varlık” ifadesi nedeniyle rehin kapsamında girecek olan unsurların 5. maddenin I. fıkrasında sayılanlarla sınırlı olmayacağı yönündedir¹²⁷. Rehin kapsamına girecek unsurların envanter defteri vasıtasıyla tespit edilebileceği ileri sürülmüş ise de¹²⁸, envanter defterinin muhasebe odaklı olması nedeniyle bu yaklaşımın da sorunlar doğurabileceğine dikkat çekilmektedir¹²⁹. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde “işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık” ifadesinin kapsamı bütünlük ilkesi gözetilerek belirlenmeli ve bu kapsamda duran malvarlığı, işletme değeri, varsa kiracılık hakkı, ticaret unvanı, diğer fikri mülkiyet hakları ile sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı değerlerinden oluştuğu kabul edilmelidir (TTK m. 11/III)¹³⁰. Müstakbel taşınır varlıklar ise rehin kurulduğu anda henüz işletmenin faaliyetine tahsis edilmemiş olduklarından rehin kapsamına girmezler¹³¹.

Buraya kadar yapılan açıklamalar Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 5. maddesinin II. ve 8. maddesinin III. fıkraları arasındaki uyumsuzluğu ortaya koymaktadır. İki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde şu sonuca varılmaktadır: İşletme kapsamında bulunan taşınırların münferiden rehn edilmesi ile borcun tamamının güvence altına alınabildiği durumlarda, tescilli gemiler üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulamayacaktır. Borcun taşınırların münferiden rehn edilmesi ile güvence altına alınmadığı

¹²⁶ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 33; **Haziroğlu**, s. 200; **Arkan**, Sempozyum, s. 149; **Karakuş Erbaş**, s. 144. *Helvacı*, işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehlin kapsamına TİTRK m. 5/I'de sayılan ya da sayılanlara benzer olanların girdiği görüşündedir. Bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233.

¹²⁷ Bkz. **Öz**, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, <https://jurix.com.tr/article/9728#> (Erişim Tarihi: 30.11.2019).

¹²⁸ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 96; **Arkan**, Sempozyum, s. 150; **Narbay**, Şafak/Yıldız, Enes M: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehlinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, *BATİDER*, C. XXXIV, S. 4, 2018, s. 76; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 94.

¹²⁹ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 94; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 94.

¹³⁰ Bu yönde bkz. **Antalya/Acar**, s. 96; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 95; **Narbay/Yıldız**, s. 77.

¹³¹ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 87; **Arkan**, Sempozyum, s. 152; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 99.

hallerde ise, işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulabileceğidir. İşletmenin bütünü üzerinde kurulacak olan rehlin kapsamı rehlin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık olarak belirlendiğinden, işletme envanterinde bulunan tescilli gemiler de bu rehlin kapsamında yer alacaktır¹³². Esasında 5. maddenin II. fıkrasında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık ifadesinin kapsamına taşınmazların da gireceği düşünülebilirse de¹³³, adında da vurgulandığı üzere Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun kapsamı taşınır varlıklarla sınırlı tutulduğundan (TİTRK m. 1)¹³⁴ taşınmazlar rehlin kapsamında yer almayacaktır¹³⁵. Tescilli olmayan gemilerin işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin kapsamında yer alacağı ise tereddütsüzdür.

Hemen belirtelim ki, tescilli gemileri rehin kapsamı dışında bırakan mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun aksine, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca işletmenin bütünü üzerinde kurulacak olarak rehin, tescilli-tescilsiz ayrımı yapılmaksızın işletme envanterinde bulunan tüm gemileri de kapsayacağından rehlin kapsamı daha geniş olacaktır.

Gemi üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmasında önem taşıyan bir nokta da kurulacak rehlin kapsamına nelerin dahil olacağını tespitidir. Geminin bütünleyici parçaları rehin kapsamına dahildir (TİTRK m. 6/I). Türk Ticaret Kanunu'nun gemi ipoteginde geminin bütünleyici parçalarının ipotek kapsamından çıkabileceğini öngören düzenleme (TTK m.

¹³² Bkz. **Sirmen**, A. Lâle: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler", Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 49; **Göle/Aydoğan**, s. 32; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 33-34; **Narbay/Yıldız**, s. 79-80; **Karakuş Erbaş**, s. 50-51; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 233. Krş. **Caner**, Oğuz/**Kandemir**, Süleyman: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamı Dışında Bırakılan Varlıklar" İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2017, C. 2017/II, S. 32, s. 153; **Arkan**, Sempozyum, s. 151. **Arkan**, görüşünün özel sicillerine kaydı gereken varlıklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulamayacağı olmakla birlikte, bu varlıklar üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulup kurulamayacağını açıklığa kavuşturulması gerektiğini de belirtmektedir. Bkz. **Arkan**, Sempozyum, s. 151, dn. 24. Bu yönde bkz. **Hazroğlu**, s. 200-201. İşletme envanterinde bulunan aynı gemi üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni ve gemi ipotegi kurulması halinde rehinler arasındaki sıra ilişkisi için bkz. III-E başlığı.

¹³³ İşletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehinde taşınmazların da rehin kapsamında olacağı yönünde bkz. **Seven**, s. 100-103.

¹³⁴ Bu yönde bkz. **Acar**, Faruk: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Veren Hak ve Yükümlülükleri", Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 191.

¹³⁵ Bkz. III-B-1 başlığı.

1020/III)¹³⁶ gemi üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması halinde kural olarak geçerli olmayacaktır. Lakin, geminin bütünleyici parçasının değiştirilmesi halinde değiştirilen parçanın rehin kapsamından çıkıp, yerine eklenen yeni bütünleyici parçanın rehin kapsamına girdiğini kabul etmek gerekir.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda rehnedilen “şey”in eklentileri açıkça kararlaştırılmamışsa rehmin kapsamı dışında tutulmuştur (TİTRK m. 6/II). İşletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehinlerde eklentilerin doğrudan rehin kapsamı içinde yer alıp almayacağı ise öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş, işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehinlerde eklentilerin ancak sözleşmede kararlaştırılmaları koşuluyla rehin kapsamında yer alacağını ileri sürmektedir¹³⁷. Buna karşılık bir diğer görüş ise, işletmenin tamamı üzerinde kurulacak rehinlerde “işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlık” ifadesinin malvarlığı unsurlarının eklentilerini de kapsamaması nedeniyle, açıkça kararlaştırılmamış olsa dahi eklentilerin rehin kapsamında yer alması gerektiği yönündedir¹³⁸. Bu görüşün kabulü halinde, işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edilirken geminin eklentileri¹³⁹ de rehin kapsamına dahil olur. İşletme envanterinde bulunan sicile tescilli olmayan gemilerin üzerinde ticari işletme rehni kurulması halinde ise geminin eklentilerinin rehin kapsamında sayılması, sözleşmede tarafların bu hususu kararlaştırmalarına bağlıdır.

Öte yandan, taşınır varlığın rehnedilmesi halinde faiz, sigorta gibi hukuki “getirileri”nin de taşınır varlıkla birlikte doğrudan rehin kapsamına gireceği belirtilmiştir (TİTRK m. 7/I). Bu hükümde sigorta ifadesinin yanlış kullanıldığına dikkat çekmek isteriz. Sigorta, sigorta ettiren ve sigortacı arasında kurulan bir sözleşmenin adıdır¹⁴⁰ ve getiri olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Hükümde kastedilenin “sigorta tazminatı” olduğu düşünülürse yine isabetli bir sonuca varılamaz. Zira bir taşınır varlık üzerinde gerçekleştirilecek riskleri güvence altına almak için yapılan bir sigorta sözleş-

¹³⁶ Bu konuda bkz. II-C-1 başlığı.

¹³⁷ Bkz. **Arkan**, Sempozyum, s. 154.

¹³⁸ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 99; **Karakuş Erbaş**, s. 175; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 53-56.

¹³⁹ Gemilerin eklentileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender/Çetingil/Yazıcıoğlu**, s. 36-37; **Sözer**, s. 41-43.

¹⁴⁰ Sigorta sözleşmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender**, Rayegan: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2016, s. 163 vd; **Ayhan, Rıza/Çağlar**, Hayrettin/Özdamar, Mehmet: Sigorta Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 125 vd; **Yazıcıoğlu**, Emine/Şeker Ögüz, Zehra: Sigorta Hukuku, İstanbul 2019 s. 49 vd.

mesinde, riskin gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatı zararın miktarı ile sınırlıdır. Zenginleşme yasağı olarak da adlandırılan bu ilke¹⁴¹ doğrultusunda sigorta tazminatını “getiri” olarak nitelemek yanlıştır. Sigortalı gemi üzerinde rehin hakkı kurulmuşsa zarar gerçekleştiğinde sigorta tazminatı, sigortalı malın yerine geçeceğinden (ikame etkisi) ve sigortacı rehin alacaklısının iznini veya yazılı onayını almadan sigortalıya ödeme yapamayacağından (TTK m. 1456)¹⁴² Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun 7. maddesinin I. fıkrasında yer alan “sigorta” kavramının hükümden çıkarılması yerinde bir tercih olacaktır.

Değerlendirmelerimiz göstermektedir ki, gemiler üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması konusunda üç farklı olasılık ortaya çıkabilir:

1. Tescilli olmayan gemiler münferiden rehnedilebilirler.
2. Tescilli gemiler münferiden rehnedilemezler.
3. İşletmenin tamamı üzerinde kurulacak rehin tescilli olup olmadığına bakılmaksızın işletme envanterindeki tüm gemileri kapsar.

C. Taraflar

Ticari işletme rehni uygulama alanının genişletilmesi düşüncesine yönelik olarak Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda rehin sözleşmesine taraf olabileceklerin kapsamı mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu’na nazaran genişletilmiştir¹⁴³. Ticari İşletme Rehni Kanunu döneminde rehin alacaklıları, tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler olarak sınırlandırılmıştı. Rehin veren ise, ticari işletme veya esnaf işletmesinin maliki olabiliyordu (TİRK m. 2).

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda ise rehin sözleşmesinin tarafı olabilecekler iki bent halinde sıralanmıştır. Yapılan bu sıralama sınırlı

¹⁴¹ Zenginleşme yasağı hakkında bkz. **Kender**, s. 307; **Can**, Mertol: Türk Özel Sigorta Hukuku, C. I, Ankara 2018, s. 39-40; **Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz**, s. 86.

¹⁴² Bu yönde bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 41; **Arkan**, Sempozyum, s. 152; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 57. Rehinli Taşınır Sicili’nin TTK m. 1456/II hükmü uyarınca sigortacının iyi niyetini ortadan kaldırmayacağı, TTK m. 1456/II’nin uygulanabilmesi için rehlin varlığının sigortacıya bildirilmesi gerektiği hakkında bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 41; **Erten, M. Ali**: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 185.

¹⁴³ *Aytaç’a göre “genişletme o denli yapılmıştır ki, kapsamda hemen hemen akla gelebilecek tüm kesimler yer almaktadır.”* Bkz. **Aytaç**, s. 88. Rehin sözleşmesinin tarafları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven**, s. 114-121.

sayı¹⁴⁴ niteliğinde olup, sayılanlar arasında olmayanların ticari işlemlerde taşınır rehninin tarafı olabilmeleri mümkün değildir. Ticari işlemlerde taşınır rehni, kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler¹⁴⁵ ile (TİTRK m. 3/I-a) tacir ve/veya esnaf arasında akdedilebilecektir (TİTRK m. 3/II-b). İlk bentte sayılanlar arasında ticari işlemlerde taşınır rehni kurulabilmesi kredi kuruluşlarının rehin alan; tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişilerin ise rehin veren konumunda olmasına bağlıdır (Yön. m. 10)¹⁴⁶. İkinci bent ise ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinde tacir veya esnafın hem rehin veren hem de rehin alan konumunda bulunmasına olanak sağlar. Görülüyor ki, iki tacir/esnaf arasındaki bir ödünç sözleşmesine ilişkin teminat olarak ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması olanaklı hale getirilmiştir¹⁴⁷. Tacir sayılanlar, hukuken tacir ile aynı pozisyonda buldukları için ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin tarafı olabilecekken, tacir olmanın yükümlülüklerine tabi olup haklarından yararlanamayan tacir gibi sorumlu olanların rehin sözleşmesinin tarafı olması mümkün değildir¹⁴⁸.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda rehnin münferit malvarlığı unsurları üzerinde kurulması ile işletmenin bütünü üzerinde kurulmasında taraf olabilecekler bakımından bir ayırım yapılmamıştır¹⁴⁹. Envanterinde gemi bulunan bir ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulabilmesi için tarafların yukarıda sayılan gruplardan birine dahil olması gerekmektedir. Oysa ki, Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan gemi ipoteğinde taraflar bakımından böyle bir sınırlama yoktur.

Benzer şekilde tescilsiz bir gemi üzerinde Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca kurulacak teslim bağı taşınır rehninde de taraf olabilecekler bakımından bir sınırlama söz konusu değildir.

¹⁴⁴ Bkz. **Aytaç**, s. 90; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 195.

¹⁴⁵ Söz konusu farklı ve çoklu kullanımın kanun yapma tekniğine uygun olmadığı ve kuralların uygulanması ile statülerin belirlenmesinde güçlük yarattığı konusunda bkz. **Aytaç**, s. 104.

¹⁴⁶ Yönetmeliğin bu düzenlemesi ile Kanun'da olmayan bir sınırlamaya gidildiği ve bu sınırlamanın göz önüne alınmaması hakkında bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 13.

¹⁴⁷ Ticari işletme rehninde tarafların bu şekilde genişletilmesinin sakıncaları konusunda bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 16-17.

¹⁴⁸ Bkz. **Arkan**, Sempozyum, s. 145.

¹⁴⁹ İşletmenin bütünü üzerinde kurulacak olan rehinlerde tarafların sınırlandırılması gerektiği konusunda bkz. **Aytaç**, s. 89.

D. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu

1. Rehin Sözleşmesinin Hazırlanması

Ticari işlemlerde taşınır rehninin kurulması kanuna uygun bir rehin sözleşmesinin hazırlanması ve bu rehin sözleşmesinin ticari işlemlerde taşınır rehinleri için kurulmuş özel bir sicil niteliğindeki “Rehinli Taşınır Sicili”ne tescilli ile gerçekleşir (TİTRK m. 4/I). Ticari işlemlerde taşınır rehni bakımından tescil kurucu etkiyi haiz olduğundan, sadece rehin sözleşmesinin hazırlanması rehni kurulduğu anlamına gelmez.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu’na göre hem rehin sözleşmesinin şekli, hem de tescili konusunda önemli yenilikler getirmiştir. Belirtmek gerekir ki, mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu uyarınca rehin sözleşmesinin geçerliliği noter tarafından¹⁵⁰ düzenlenmesine bağlanmıştı (TİTRK m. 4/I) Anılan düzenlemenin yerindeliği, Türk Ticaret Kanunu’nun ticari işletmenin noter onayına dahi gerek olmayan yazılı sözleşme ve bu sözleşmenin ticaret siciline tescilli ile bir bütün olarak devredilmesine olanak sağlayan düzenlemesi (TTK m. 11/III) karşısında tartışmaya açık hale gelmişti¹⁵¹.

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu sonraki tarihli özel bir kanun olarak söz konusu tartışmayı sonlandırmış¹⁵² ve ticari işletmenin devrine ilişkin düzenleme ile uyumlu olarak¹⁵³ rehin sözleşmesinin yazılı olarak düzenlenmesinin şekil açısından yeterli olacağını öngörmüştür (TİTRK m. 4/II). Öte yandan, rehin sözleşmesinin elektronik ortamda kurulmasının da önü açılmış, ancak elektronik ortamda kurulacak rehin sözleşmelerinin geçerliliği güvenli elektronik imza kullanılmasına bağlanmıştır (TİTRK m. 4/II-III). Rehin sözleşmesinin içeriğinde yer alması gereken hususlar ise Kanun ve Yönetmelik’te hükme bağlanmıştır (TİTRK m. 4/VI; Yön. m. 9)¹⁵⁴.

¹⁵⁰ İşletmenin kayıtlı olduğu sicil çevresi dışındaki bir noter tarafından düzenlenen rehin sözleşmesinin geçersiz olacağı hakkında bkz. **Erten**, M. Ali: Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni, Ankara 2001, s. 37; Krş. **Ertaş**, Şeref: “Ticari İşletme Rehni”, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜHFD), C. VII, 2005, s. 40-41.

¹⁵¹ Bu tartışma hakkında bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 231.

¹⁵² Bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 231.

¹⁵³ Bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 74. Sözleşmenin şekli bakımından TTK m. 11 ve TİTRK m. 4 uyumlu olmakla birlikte, hazırlanan sözleşmelerin tescil edileceği siciller farklıdır.

¹⁵⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 19 vd.; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 123 vd.; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 208 vd.

2. Tescil

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu ile ticari işlemlerde taşınır rehnine ilişkin işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirileceği özel bir sicil (Rehinli Taşınır Sicili) kurularak (TİTRK m. 8)¹⁵⁵, mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu döneminde geçerli olan rehin sözleşmelerinin ticaret siciline tescil edileceği kuralı terkedilmiştir.

Ticari işlemlerde taşınır rehninin kuruluşu, fiziki yahut güvenli elektronik imza kullanılarak elektronik ortamda akdedilen yazılı sözleşmenin Rehinli Taşınır Sicili'ne tescili ile tamamlanır. Ticari işlemlerde taşınır rehninin kuruluşu bakımından rehinli taşınır siciline yapılacak tescil kurucu etkiyi haizdir¹⁵⁶. Fiziki ortamda hazırlanan yazılı sözleşmelerin Rehinli Taşınır Sicili'ne tescil edilebilmesi için imzaların noter tarafından onaylanması¹⁵⁷ veya sözleşmenin sicil yetkilisinin huzurunda imzalanması şarttır (TİTRK m. 4/IV). Hemen belirtelim ki, fiziki ortamda hazırlanan sözleşmeler için öngörülen bu koşul rehin sözleşmesinin geçerliliğine değil, rehinin tesciline ilişkindir. İmzaya ilişkin bu koşulları taşımayan yazılı rehin sözleşmesi diğer koşulları sağlaması halinde geçerli olacak¹⁵⁸, fakat tescili gerçekleştirilmeyeceği için ticari işlemlerde taşınır rehni kurulamayacaktır. Ancak elektronik ortamda akdedilen rehin sözleşmelerinin tescil edilmesi için güvenli elektronik imzanın kullanılması yeterlidir¹⁵⁹.

Tescilin yapılabilmesi için rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatına sahip kişiler yahut bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin Rehinli Taşınır Sicili'ne birlikte başvurmaları gerekmektedir¹⁶⁰ (RTSY m. 22). Buna karşılık

¹⁵⁵ TİTRK m. 8/IV uyarınca “Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği” hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bkz. RG., 31.12.2016, S. 29935 (3. Mükerrer).

¹⁵⁶ Bkz. **Antaya/Acar**, s. 54-55; **Seven**, s. 140; **Ergüne**, Mehmet Serkan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 122; **Poroy/Yasaman**, s. 63; **Karakuş**, s. 156; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 134; **Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan)**, s. 235.

¹⁵⁷ Onaylama işleminin herhangi bir noter tarafından yapılabileceği konusunda bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 208.

¹⁵⁸ Bu yönde bkz. **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 120-121. Krş. **Antalya/Acar**, s. 38 vd.

¹⁵⁹ Bu düzenleme ile elektronik ortamda hazırlanan rehin sözleşmeleri için noterler süreçten tamamen çıkarılmıştır. İşlem hızı ve maliyeti bakımından olumlu olan bu yaklaşım, özellikle işletmenin bütünü üzerinde rehin sözleşmesi kurulduğu durumlarda işlem güvenliği açısından eleştiriye açıktır. Bkz. **Göle/Aydoğan**, s 19.

¹⁶⁰ Bkz. **Şit İmamoglu**, s. 23; **Seven**, s. 138.

öğretide, tescil talebinin bir tasarruf işlemi niteliğinde olmasından¹⁶¹ hareketle taraflardan herhangi birinin başvuruda bulunmasını yeterli kabul eden görüş mevcuttur¹⁶². Bir diğer görüş ise, tasarruf yetkisi sahibi rehin verenin tek başına başvuruda bulunmasını yeterli sayılacağı noktasındadır¹⁶³.

Tescil talebinin hangi sürede yapılacağı konusunda ise herhangi bir düzenleme yoktur¹⁶⁴. Tarafların ve üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerinin¹⁶⁵ korunabilmesi için rehin sözleşmesi akdedildikten sonra vakit geçirilmeden tescil talebinde bulunulması doğru olur¹⁶⁶. Kanun'da ve Yönetmelik'te tescile ilişkin bir sürenin öngörülmemiş olması hukuki boşluk niteliğindedir ve ticari işlemlerde taşınır rehininin uygulama alanının genişliği ile bu rehin için kurulan özel bir sicilin varlığı göz önünde tutulduğunda söz boşluğun en kısa sürede kapatılması önemli ve gereklidir.

İşletmenin bütünü üzerinde rehin kurulması halinde rehin kapsamında, rehni diğer kanunlarca bir sicile bildirilmesi gereken taşınırın varlığı halinde ilgili sicillere bildirim yapılır (TİTRK m. 5/II, c. 2). Öte yandan, ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde bu rehlin ticaret siciline de bildirilmesi gerekir (TİTRK m. 5/II, c. 4)¹⁶⁷. Diğer sicillere ve ticaret

¹⁶¹ Krş. Ticari işlemlerde taşınır rehinde tasarruf işleminin imzaları Kanun'un öngördüğü şekilde atılmış olan rehin sözleşmesi olduğu konusunda bkz. **Antalya/Acar**, s. 46; s. 122; **Ergüne**, Sempozyum, s. 122.

¹⁶² Bkz. **Antalya/Acar**, s. 46; **Ergüne**, Sempozyum, s. 122.

¹⁶³ Bkz. **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 133.

¹⁶⁴ Ticari İşletme Rehni Kanunu'nda rehin sözleşmesinin akdedildiği tarihten itibaren on gün içinde tescil edilmesi gerektiği öngörülmüştü (TİTRK m. 5/II). Kaldı ki, bu hüküm olmasaydı tescil merci ticaret sicili olarak belirlenmiş olduğundan, TTK'nın on beş günlük (TTK m. 30) tescil talebinde bulunma süresi uygulama alanı bulabilirdi. Ancak TİTRK, tescil merci olarak RTS'yi belirlediği için TTK m. 30'un burada uygulanması söz konusu olamayacaktır. Bu noktada Kanun'da süreye ilişkin bir düzenleme bulunmaması nedeniyle yönetmelik veya diğer düzenleyici işlemlerle hak düşürücü getirilemeyeceği konusunda bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 20.

¹⁶⁵ TİTRK döneminde tescil için öngörülen on günlük sürenin üçüncü kişileri korumak ve ticari işletme sahibinin daha önceden rehin sözleşmesi düzenlettirerek, çıkarının gerektirdiği zaman yaptıracağı tescil ile rehin sözleşmesine taraf olmayan alacaklıların zararına neden olmasını önlemek için getirildiği konusunda bkz. **Kayıhan**, s. 41; **Ertan**, *Rehin*, s. 39.

¹⁶⁶ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 19-20. Tarafların rehin sözleşmesi akdettikten sonra diledikleri süre zarfında tescil için başvurabilecekleri konusunda bkz. **Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan)**, s. 237. Tescil talebi konusunda hakkaniyetli bir gecikmenin yaşanıp yaşanmadığının TMK m. 2 hükmüne göre belirlenmesi gerektiği hakkında bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 160.

¹⁶⁷ Söz konusu bildirimlerin rehin hukukuna hakim olan "aleniyet ilkesi"nin uzantısı olduğu yönünde bkz. **Seven**, s. 109.

siciline yapılacak olan bu bildirim ticari işlemlerde taşınır rehninin kuruluşu bakımından herhangi bir etkisi yoktur¹⁶⁸. İşletme envanterinde tescilli geminin bulunması halinde bu geminin Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca rehni, yalnızca işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulmasına bağlı olduğundan söz konusu bildirim konumuz bakımından önem taşır. Bu bildirim doğrultusunda gemi siciline güvenen üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kaldırmak adına rehni gemi siciline işlenmesi doğru olacaktır. Anılan bildirim mümkün olan en kısa süre içerisinde yapılması uygun olur. İşletme envanterinde bulunan tescilli olmayan gemiler üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması halinde ise herhangi bir bildirim yükümlülüğünden söz edilemez.

E. Sıra

Ticari işletme envanterinde bulunan tescilsiz geminin yahut envanterinde tescilli gemi bulunan ticari işletmenin bütünü üzerinde birden fazla rehni söz konusu olması halinde Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu sıra bakımından taraflara alternatif sunmuştur. Bu rehni türünde kural ilerleme sistemi olmakla birlikte, taraflar anlaşarak sabit derece sistemini de tercih edebilirler (TİTRK m. 11/I; Yön. m. 24-26).

Taraflar öncelik sistemini benimsemişler veya sabit derece sistemini benimsemedikleri için öncelik sistemi kanunen uygulama alanı bulmuşsa, rehinler kuruluş tarihine göre sıralanır¹⁶⁹. Sıralama yapılırken dikkate alınması gereken tarih, rehni tescil tarihidir (Yön. m. 25)¹⁷⁰. İlerleme sisteminin geçerli olduğu durumlarda, üst sırada yer alan rehinlerin sona ermesi halinde alt sırada yer alan rehinler kendiliğinden üst sıraya yükselir. Sabit derece sisteminin geçerli olduğu durumlarda ise, üst sırada yer alan rehni boşalması halinde sözleşme ile¹⁷¹ ilerleme hakkı sağlanmadıkça alttakiler doğrudan üst sıraya yükselmez ve malik boşalan üst derecede yeni bir rehni hakkı kurabilir¹⁷².

¹⁶⁸ Ticari işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehne ilişkin ticaret siciline tescil koşulunun TTK m. 11/III ile uyumlu düzenlenmemesine yönelik eleştiri için bkz. **Seven**, s. 110-111.

¹⁶⁹ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 108; **Seven**, s. 38.

¹⁷⁰ Bkz. **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 138.

¹⁷¹ Sabit derece sisteminde, boşalan dereceye ilerleme sözleşmesinin kendiliğinden ilerleme hakkı vermeyeceği, yalnızca boşalan dereceye ilerleyebilmek için talep hakkı verdiği konusunda bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 197; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 142.

¹⁷² Bkz. **Seven**, s. 39.

Envanterinde tescilli gemi bulunan bir ticari işletmenin bütünü üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulduğunda, tescilli gemi üzerinde daha önceden kurulmuş gemi ipoteği mevcutsa ticari işlemlerde taşınır rehni gemi ipoteğinden sonraki sırada yer alır¹⁷³.

Ticari işletmenin envanterinde tescilli olmayan gemi üzerinde zilyetliğinin devri yoluyla teslimine bağlı taşınır rehni kurulmuşsa, sonradan işletmenin bütünü üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması halinde, bu rehin zilyetliğinin devri yoluyla kurulan rehinden sonra gelir¹⁷⁴. İşletmenin bütünü üzerinde rehin kurulmasından sonra geminin zilyetliğinin devri suretiyle başka bir rehin kurulursa ticari işlemlerde taşınır rehni, zilyetliğinin devri suretiyle kurulan rehinden önce gelecektir¹⁷⁵.

F. Rehin Alacaklısının Hakları

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda rehin alacaklısına bir takım haklar tanınmıştır (TİTRK m. 12). Kanunda tanınan haklar yanında taraflar, sözleşme serbestisi çerçevesinde yeni haklar da öngörebilirler (TİTRK m. 12/I)¹⁷⁶. Tıpkı gemi ipoteğinde olduğu gibi, ticari işlemlerde taşınır rehni de zilyetliğinin devrini gerektirmeyen bir rehin türü olduğu için alacaklıya alacağın muaccel olmasından önce de bazı haklar sağlanmıştır. Bu nedenle rehin alacaklısının haklarını alacak muaccel olmadan önce ve sonra şeklinde ikiye ayırarak incelemek gerekir.

1. Alacak Muaccel Olmadan Önce

Envanterinde tescilli-tescilsiz ayrımı yapılmaksızın gemi bulunan bir ticari işletmenin bütünü üzerinde veya gemi tescilli değilse sadece o gemi üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması halinde rehin veren bir takım yükümlülüklerle tabidir: Rehin veren, gemiyi rehin alacaklısının menfaatlerini gözeterek kullanmak zorundadır¹⁷⁷. Rehin veren, rehin kurulduktan sonra gemiyi devrederse geminin devrini Rehinli Taşınır Sicili'ne kaydetmekle yükümlüdür (TİTRK m. 12/VI)¹⁷⁸. Hemen belirtelim ki, geminin mülkiyetinin devri konusunda, rehin alacaklısının onayına gerek yoktur¹⁷⁹.

¹⁷³ Bkz. **Kırca**, Çiğdem: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra", Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 171.

¹⁷⁴ Bkz. **Kırca**, s. 172.

¹⁷⁵ Bkz. **Kırca**, s. 172.

¹⁷⁶ Bu konuda bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 192-193.

¹⁷⁷ Bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 194-195.

¹⁷⁸ Bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 196.

¹⁷⁹ Bu durum TİTRK'in getirdiği yeniliklerden birisidir. TİRK döneminde rehin konusunun devrinde rehin alacaklısının onayı aranmaktaydı (TİRK m. 10/II).

Ancak rehin hakkı aynı nitelikli olduğundan, devralan kişi gemiyi rehin yükü ile devralmış olur. Sicile tescil yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde, adli para cezası yaptırımının uygulanması da öngörülmüştür (TİTRK m. 16/I-ç).

Rehin alacaklısı, rehin veren veya üçüncü bir kişinin zilyetliğinde bulunan gemiyi denetleme hakkına sahiptir (TİTRK m. 12/IV)¹⁸⁰. Şüphesiz rehin alacaklısı bu hakkını iyi niyet kurallarına uygun olarak kullanmalıdır¹⁸¹. Örneğin geminin yapacağı seferi aksatacak şekilde denetim hakkı kullanılmaz. Denetim hakkı kapsamında yapılan inceleme sonucu, zilyedin geminin değerini azaltan davranışlarda bulunduğu izlenimi söz konusu olursa rehin alacaklısı hakimden bu gibi davranışların yasaklanmasını isteyebilir. Alacaklıya bu durumda gerekli önlemleri alması konusunda hakim tarafından yetki verilebileceği gibi, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu yetki olmaksızın kendisi de müdahale edebilir (TİTRK m. 12/II). Bununla birlikte rehin sözleşmesine rehin alacaklısının, hakim tarafından yetkilendirilmeye gerek olmadan doğrudan müdahale etmesine imkan tanıyan hükümler konulabilir. Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'te rehinli geminin değerinde bir azalma meydana geldiğinde rehin alacaklısının alacağı için başka bir güvence gösterilmesini veya geminin eski hale getirilmesini isteme haklarının bulunduğu belirtilmiştir. Henüz geminin değerinde bir azalma olmamasına rağmen bu yönde bir tehlikenin mevcut olduğu durumlarda rehin alacaklısının mahkemeden güvence gösterilmesini talep hakkı da vardır. Yeterli güvence hakim tarafından belirlenen süre içinde gösterilmediği takdirde, güvence eksikliğini karşılayacak miktardaki alacağın muaccel olacağı öngörülmüştür (Yön. m. 27/II). Ayrıca, rehin veren, geminin değerini rehin alacaklısı aleyhine azaltan tasarruflarından doğan zararları karşılamakla da yükümlüdür (TİTRK m. 12/V).

Geminin değerinin, zilyedin herhangi bir müdahalesi olmaksızın, örneğin denizdeki tehlikeler nedeniyle azalması halinde ise rehin alacaklısının başvurabileceği herhangi bir hak Kanun'da düzenlenmemiştir. Yönetmelikte ise, değer düşmesi zilyedin kusuru olmadan meydana gelmişse rehin alacaklısının, ancak zilyedin zarardan ötürü aldığı tazminat miktarını aşmayacak ölçüde borçludan güvence vermesini veya kısmî ödeme yapmasını isteyebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte rehin alacaklısı, değer düşmesinin

¹⁸⁰ Bkz. Bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 195-196. Denetim hakkının daha ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerektiği konusunda bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 39.

¹⁸¹ Bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 198; **Göle/Aydoğan**, s. 43.

önlenmesi veya giderilmesi için gerekli önlemleri kendiliğinden de alabilir. Rehin alacaklısı, bu amaçla yaptığı harcama tutarı kadar rehinli taşınır varlık üzerinde tescile gerek olmaksızın ve tescil edilmiş olan diğer yüklerden önce gelen bir rehin hakkına sahip olur. Malik, bu masraflardan kişisel olarak sorumlu değildir (Yön. m. 27/III).

Rehin veren hakkında, geminin değerinin korunabilmesi için geminin Kanun'daki düzenlemeler hilafına kullanılması ile rehin alacaklısına zarar verilme kastıyla tahrip ya da imha edilmesi hallerinde alacağını kısmen veya tamamen tahsil edemeyen rehinli alacaklıların şikayeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası uygulanacağı düzenlenmiştir (TİTRK m. 16/I).

Taraflar, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, Kanun ve Yönetmelik'te sayılanlardan farklı hak ve yükümlülükler de öngörebilirler. (TİTRK m. 12/I).

2. Alacak Muaccel Olduktan Sonra

Alacak muaccel olduğu halde ödenmediğinde, rehin alacaklısının başvurabileceği haklar Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun "Temerrüt sonrası haklar" başlıklı 14. maddesinde ve Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in 29-41. maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan hükümler uyarınca alacak muaccel olduktan sonra rehin alacaklısı,

- Rehinli taşınırın mülkiyetinin kendisine devrini isteyebilir.
- Alacağını 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilir.
- Zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilir.
- Genel hükümler çerçevesinde takip yapabilir.

a. Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Kendisine Devrini İsteme

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na göre, alacaklı birinci derece alacaklı ise, icra dairesinden¹⁸² İcra ve İflas Kanununun 24. maddesi uya-

¹⁸² Alacaklının mülkiyetin kendisine devir hakkının icra dairesi nezdinde kullanılmasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Yılmaz**, Ejder: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları", Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 233-249.

rınca geminin mülkiyetinin devrini talep edebilir (TİTRK m. 14/I-a)¹⁸³. Birinci derecede alacaklının mülkiyetin devri hakkını temerrüdün gerçekleşmesinden itibaren yedi gün içerisinde¹⁸⁴ kullanması gerekir (Yön m. 30/II). Yönetmelik uyarınca ise öncelik hakkına sahip alacaklının bir hafta¹⁸⁵ içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmaması halinde sonraki sırada bulunan rehin alacaklıları icra müdürlüğünden mülkiyetin devri talebinde bulunabileceklerdir (Yön. m. 40). Görüldüğü üzere Kanun bu hakkı sadece birinci derecede alacaklıya tanımış olsa da Yönetmelik bu hakkın kapsamını genişletmiştir¹⁸⁶.

Alacaklıya tanınan bu hakkın, temeli Roma Hukuku'na kadar dayanan ve teminat değerinin alacak değerinden yüksek olduğu hallerde rehin vereni koruma amacını güden “lex commissoria yasağı”nın ihlal edip etmediği öğretide tartışılmış ve üç farklı görüş ortaya çıkmıştır:

Görüşlerden ilkinde göre, lex commissoria yasağına aykırı sözleşmelerin kesin geçersizlik yaptırımına tabi tutulması karşısında Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda böyle bir anlaşmanın geçerli olabileceğine ilişkin iradenin açık bir şekilde ortaya konulmaması Anayasa'nın 13. maddesine aykırılık teşkil eder. Bu gerekçe ile, rehinli alacaklının taşınırın mülkiyetinin kendisine devredilmesini istemesi mümkün değildir¹⁸⁷. Belirtmek gerekir ki

¹⁸³ Bu hakkın, alacaklıya tanınan seçimlik haklar arasında en önemlisi olduğu nitelemesi için bkz. **Seven**, s. 171. TİTRK'in ilk halinde ortaya çıkan, alacaklının diğer haklarını kullanabilmesi için rehinli taşınırın mülkiyetinin kendisine devrini istemesinin bir ön koşul olup olmadığı yönündeki tereddüt, 7099 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle TİTRK m. 14/II'ye eklenen (ç) bendi ile giderilmiştir. Bu konuda bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 197. Bu talep hakkının kanun kaynaklı bir aynı talep hakkı olduğu konusunda bkz. **Gümüş**, Mustafa Alper: “6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 204.

¹⁸⁴ Yedi günlük sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu konusunda bkz. **Yılmaz**, s. 239; **Gümüş**, s. 216. Yönetmelik ile düzenlenen bu sürenin Kanun'a ve medeni usul hukuku bakımından uygulanan “tasarruf ilkesi”ne aykırı olduğu hakkında bkz. **Hasırcı**, Hakan: “6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, BATİDER, C. XIII, S. 2, 2017, s. 231-232.

¹⁸⁵ Sürenin m. 30/II'da yedi günlük, m. 40'da ise bir hafta olarak belirlenmesinin nedenini anlamak güçtür. Her iki sürenin “Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” uyarınca yeknesaklaştırılması gerektiği konusunda bkz. **Yılmaz**, s. 251.

¹⁸⁶ İcra hukukunda geçerli olan “kanunilik ilkesi” karşısında, alacaklının rehinli taşınırın mülkiyetinin kendisine devrini isteme hakkına ilişkin olarak Yönetmelik ile TİTRK'den farklı koşulların getirilmesine yönelik eleştiriler için bkz. **Seven**, s. 187-188.

¹⁸⁷ Bkz. **Şit İmamoğlu**, s. 39-40, 43. “Bu düzenleme ile mülkiyet hakkının ölçüsüz sınırlandırılıp sınırlandırılmadığı Anayasa'ya aykırılık açısından dahi tartışma konusu yapılabılır” (**Göle/Aydoğan**, s. 46). *Karakuş Erbaş*, TİTRK m. 14/I-a hükmünün lex

bu görüş, Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik 9. maddesinin I. fıkrasının (1) bendi mülga edilmeden önceki döneme aittir¹⁸⁸. Anılan bent, rehin sözleşmesi yapılırken (henüz rehinli alacak muaccek olmadan) sözleşmeye “*temerrüt durumunda mülkiyeti devralma kaydının kullanılacağı*” şeklinde bir düzenlemenin eklenebileceği yönünde idi. Ancak belirtmek gerekir ki, rehin sözleşmesinin zorunlu içeriğini düzenleyen Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun 4. maddesinin VI. fıkrasında, mülkiyetin devredilmesine ilişkin düzenleme sayılmamıştı. Dolayısıyla sözleşmeye hüküm konulmaması halinde de Kanun’a dayanarak rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinin talep edilmesi mümkündü (TİTRK m. 14/I-a)¹⁸⁹.

Diğer görüş ise, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda öngörülen bu düzenlemeyi lex commissoria yasağına aykırı bir düzenleme görünümünde kabul etmekle birlikte, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun özel bir kanun olması sebebiyle, lex commissoria yasağının kanuni bir istisnası olarak değerlendirmektedir¹⁹⁰. Bu noktada Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun m. 14 maddesinin I. fıkrasının a bendi şeklen lex commissoria yasağına aykırı olsa da, amaç itibarıyla bir aykırılıktan söz edilemeyeceği de belirtilmektedir¹⁹¹.

Bizim de katıldığımız üçüncü görüşe göre ise, lex commissoria yasağı, alacak henüz muaccel olmadan önceki dönem için söz konusudur¹⁹². Alacak

commissoria yasağını açıkça “*deldiği*” ve bu hükmün rehin hukukunun ruhuna ve özellikle teminat ilkesine aykırı olduğu görüşünü ileri sürmüş ancak hükmün uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bir değerlendirme yapmamıştır. Bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 213-215.

¹⁸⁸ Yönetmelik’in m. 9/I-1 bendinin mülga edilmesinden sonra TİTRK açısından lex commissoria yasağına aykırılıktan söz edilemeyeceği konusunda bkz. **Arkan**, Ticari İşletme, s. 67, dn. 1.

¹⁸⁹ Bu yönde bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 45.

¹⁹⁰ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 225-226; **Yılmaz**, s. 235; **Narbay/Yıldız**, s. 44; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 182. Öte yandan, lex commissoria yasağının amacından hareketle alacaklının alacağını aşacak bir yarar elde etmesinin lex commissoria yasağının ihlali olarak algılanması halinde ise TİTRK m. 14/I-a’nın lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmeyeceği, zira TİTRK’nın öngördüğü sistemde kural olarak alacaklının alacağından fazlasını tahsil edemeyeceği de belirtilmektedir. Bkz. **Antalya/Acar**, s. 225-226; **Gümüş**, s. 205; **Kara**, s. 87-88.

¹⁹¹ Bkz. **Antalya/Acar**, s. 225-226.

¹⁹² Bkz. **Antalya/Acar**, s. 149; **Yılmaz**, s. 234; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 170; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 245. Ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Helvacı, İlhan**: Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, İstanbul 1997, s. 100 vd.

muaccel olduktan sonra yapılan lex commissoria anlaşmaları ise geçerlidir¹⁹³. Kanun'un 14. maddesinde düzenlenen mülkiyetin devrini talep hakkı ise madde başlığından da anlaşılacağı üzere temerrüdün gerçekleştiği durumlara ilişkindir ve lex commissoria yasağına aykırılık teşkil etmemektedir¹⁹⁴. Ticari İşlemlerde Rehin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in ilk halinde yer alan, 9. maddenin (1) bendinin lex commissoria yasağı kapsamına girdiğinde tereddüt yoktu. Nitekim öğretide, sözleşmeye konulacak bu kaydın geçersiz sayılması gerektiği de haklı olarak belirtilmişti¹⁹⁵. Kanun'un 14. maddesinde düzenlenen mülkiyetin devrini talep hakkı ise madde başlığından da anlaşılacağı üzere temerrüdün gerçekleştiği durumlara ilişkindir. Yukarıda da belirtildiği gibi alacak muaccel olduktan sonra yapılan lex commissoria anlaşmaları geçerli kabul edilmektedir¹⁹⁶. Buradaki fark ise, hukuki işlemin nedeninin sözleşme değil kanun olmasıdır¹⁹⁷. Öte yandan, öncelikle takip yoluna başvurulmaksızın doğrudan mülkiyetin rehin alacaklısına geçirilmesi ticari hayatın devamı bakımından bir tehdit olarak nitelendirilmektedir¹⁹⁸.

Rehinli taşınırın değeri¹⁹⁹, rehinli alacağın miktarından fazla ise rehin alacaklısı aradaki farkı icra dairesine ödeyerek mülkiyeti devralabilir (Yön. 38/II). Aradaki fark miktarından, diğer derecedeki alacaklılara karşı rehin alacaklısı ve rehin veren müteselsilen sorumludur (TİTRK m. 14/I-a son cümle). Bu düzenleme ile rehinli geminin değeri, rehinli alaktan fazla ise alacaklının mülkiyeti devralması yoluyla oluşacak haksızlık engellenmiştir²⁰⁰. Öte yandan, rehinli alacağın değeri, rehinli taşınırın değerinden fazla ise rehin alacaklısı rehinli taşınırın eksper raporunda belirtilen tutarının onda

¹⁹³ Bkz. **Helvacı**, s. 101; **Sirmen**, Eşya, s. 654-655.

¹⁹⁴ Bkz. **Seven**, s. 171-172; **Gürpınar**, Damla: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehininin Teslime Bağlı Taşınır Rehininde Ayrılan Yönleri", DEÜHFD 2017, C. XIX, S. 1, s. 146; **Arkan**, Ticari İşletme, s. 67, dn. 1; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 245. Krş. **Kayar**, İsmail: Ticari İşletme Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2018, s. 83.

¹⁹⁵ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 45.

¹⁹⁶ TİTRK m. 14/I-a hükmü ile rehinli taşınırın mülkiyetinin rehinli alacaklıya devredilmesine ticari işlemlerde taşınır rehni kurulmadan önce imkan tanınması, hakkın kaynağının kanun olmasının doğal sonucudur. Bu noktada TİTRK m. 14/I-a hükmünün, alacak muaccel olmadan önce yapılan lex commissoria sözleşmelerinden ayrılması gerektiği düşüncesindeyiz. Aksi bir yorum ise haklı olarak TİTRK m. 14/I-a hükmünün lex commissoria yasağının istisnası olarak değerlendirilmesine neden olur.

¹⁹⁷ Bkz. **Seven**, s. 172.

¹⁹⁸ Bkz. **Göle/Aydoğan**, s. 46.

¹⁹⁹ Rehin sözleşmesi kapsamında geminin değeri taraflarca veya ekspertiz marifetiyle tespit edilebilir (TİTRK m. 13).

²⁰⁰ Bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 196-197.

dokuzunu alacağına mahsup ederek varlığın mülkiyetinin kendisine devrini talep edebilecek²⁰¹ ve bu durumda mülkiyeti devralan rehinli alacaklının ve varsa diğer rehinli alacaklıların alacağı ile öncelik hakkı da belirtilerek rehin açığı belgesi düzenlenecektir (Yön m. 38/I)²⁰².

Rehin alacaklısından mülkiyetin kendisine devrinin talebi gelmesi halinde, icra dairesi devri Rehlinli Taşınır Siciline bildirilir. Mülkiyetinin devri talep edilen taşınır tescilli bir gemi ise, Rehlinli Taşınır Sicili, Gemi Sicili'ne bildirimde bulunmalı ve geminin zilyetliğini rehin alacaklısına geçirilmelidir. Zilyetliğin rehin alacaklısına geçirilmesi, mülkiyetin devri bakımından kurucu etkiyi haizdir (TTK m. 1001/I).

b. Alacağın Varlık Yönetim Şirketlerine Devri

Rehin alacaklısına alacak muaccel olduktan sonra tanınan bir diğer hak, rehin ile güvence altına alınmış olan alacağı 5411 sayılı Bankacılık Kanunu²⁰³ uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devretme hakkıdır²⁰⁴. Alacağın devri ile birlikte gemi üzerindeki rehin hakkı da aynı sırada kalmak koşuluyla varlık yönetim şirketine geçer (TİTRK m. 14/I-b). Ticari İşlemlerde Rehlin Hakkının Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik ile ise rehinli alacaklının alacağını yalnız varlık yönetim şirketlerine değil üçüncü kişilere de devredileceği öngörülmüştür (m. 41). Yönetmelik ile alacağın devredileceği kişilerin kanunda öngörülme-yen bir şekilde genişletilmesi öğretide eleştirilmiştir²⁰⁵. Lakin genel hükümler çerçevesinde rehin alacaklısının, rehinle güvence altına alınan alacağını herhangi bir kişiye devredebilme olanağının bulunması karşısında, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun 14. maddesinin I. fıkrasının (b) bendinin rehin alacaklısının alacağını devir yetkisini sınırlandıran bir hüküm olarak değerlendirmek isabetli olmayacaktır. Bu düzenlemenin amacı alacağın varlık yönetim şirketlerine de devredileceğini teyit etmek olup, alacağın varlık yönetim şirketi dışında kalan kişilere devredilebileceği de kabul edilmelidir²⁰⁶.

²⁰¹ Bu olasılığa ilişkin bir örnek için bkz. **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 185.

²⁰² Bkz. **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 185.

²⁰³ RG., 19.10.2005, S. 25983 (Mükerrer).

²⁰⁴ Bu konuda bkz. **Kara**, s. 90-92. Bu hakkı, her alacaklının mı yoksa taşınırın mülkiyetinin devri talebinde olduğu gibi yalnızca ilk sırada bulunan alacaklının mı kullanabileceği konusunda tereddüt bulunduğuyla ilişkin bkz. **Antalya/Acar**, s. 91.

²⁰⁵ Bkz. **Yılmaz**, s. 250-251; **Arkan**, Ticari İşletme, s. 67, dn. 3.

²⁰⁶ Bu yönde bkz. **Seven**, s. 196-197; **Gümüş**, s. 222; **Kara**, s. 91; **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 246.

Rehinle güvence altına alınan alacağın devri, Türk Borçlar Kanunu m. 183 ve devamındaki maddelerinde düzenlenen alacağın devri hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmelidir²⁰⁷.

c. Zilyetliğin Devrine Konu Olmayan Varlıklarda Kiralama ve Lisans Hakkının Kullanılması

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda alacak muaccel olduktan sonra alacaklıya tanınan bir başka hak ise rehinli varlık üzerinde kiralama ve lisans hakkının kullanılmasıdır (TİTRK m. 14/I-c). Fakat bu hakkın sadece zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklar üzerinde kullanılabilceği öngörüldüğünden tescilli ve tescilsiz gemiler üzerinde alacaklının kiralama hakkını kullanması mümkün olmaz²⁰⁸. Zira, envanterinde gemi bulunan işletmenin bütünü üzerinde kurulan rehinde de kiralama hakkının kullanılabilmesi için geminin zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmesi gerekecektir.

Üzerinde kiralama ve lisans hakkı kullanılabilcek varlıklara örnek olarak, kiracılık hakkı, fikri mülkiyet hukuku kaynaklı haklar, ticaret unvanı veya işletme adı verilebilir²⁰⁹.

d. Genel Hükümlere Göre Takip Başlatma Hakkı

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda alacak muaccel olduktan sonra rehin alacaklısına tanınan son hak ise alacaklının genel hükümlere göre takip yapabilmesidir (TİTRK m. 14/I-ç). Bu düzenleme ile alacaklıya tanınan diğer seçimlik hakların, genel hükümler uyarınca takip yapılmasına engel olmayacağı²¹⁰ teyit edilmiştir (Yön. m. 41/III)²¹¹.

G. Rehin Hakkının Sona Ermesi

Ticari işlemlerde taşınır rehni de diğer rehin türlerinde olduğu gibi alacaklıya fer'i bir hak sağladığından rehinle güvence altına alınan alacağın

²⁰⁷ Bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 218.

²⁰⁸ Bkz. **Kara**, s. 92.

²⁰⁹ Bkz. **Karakuş Erbaş**, s. 220.

²¹⁰ TİTRK m. 14'ün ilk halinde alacaklının genel hükümlere göre takip talep etme hakkı, ilk üç bentte sayılan seçimlik hakların kullanılması yoluyla alacağın tahsil edilememesi koşuluna bağlanmıştı. Bu koşul, 7099 sayılı "Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile değiştirilmiş ve günümüzde yürürlükte olan halini almıştır. Yapılan değişikliğin anlam ve amacı için bkz. **Yılmaz**, s. 252-253.

²¹¹ Yapılacak olan takip hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Yılmaz**, s. 252 vd; **Kara**, s. 93 vd; **Şenocak/Kahraman/Tuncer Kazancı/Öcal Apaydın**, s. 151 vd.

sona ermesiyle rehin de son bulur²¹². Rehin alacaklısı alacağın son bulunduğu tarihten itibaren on beş gün içinde rehinin terkinin için Rehinli Taşınır Sicili'ne başvurmalıdır²¹³. Alacaklı, yabancı hukuka tabi ise bu süre otuz gündür. Terkin yükümlülüğünü yerine getirmeyen rehin alacaklısına rehin veren veya borçlunun talebi üzerine güvence alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası uygulanır. Ayrıca bu durumda borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen borçluya da rehinin terkinin isteyebilme hakkı tanınmıştır (TİTRK m. 15)²¹⁴.

Ticari işlemlerde taşınır rehininin belirli bir süre için kurulması da mümkün olduğundan, rehin sözleşmesinde belirtilen sürenin dolması da rehin hakkını sona erdirir (Yön. m.21)²¹⁵. Sürenin taraflarca uzatılması halinde ise tabiatıyla rehin hakkı devam edecektir²¹⁶.

Üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulan geminin tamamen yok olması rehni sona erdiren bir diğer neden olarak sayılmıştır (Yön m.22)²¹⁷. Ancak yok olan geminin yerine sigorta tazminatı gibi ikame bir değer geçiyorsa rehin hakkı ikame değer üzerinden devam eder.

Nihayet rehin alacaklısı, her zaman Rehinli Taşınır Sicili'nden rehni terkin ettirme hakkını da haizdir. Rehin alacaklısının bu hakkını kullanması da rehni sona erdirir (Yön. m. 22)²¹⁸.

IV. TESPİTLER

Ticari işletme envanterinde bulunan gemiler üzerinde yukarıda açıklanan ilkeler çerçevesinde teslimine bağlı taşınır rehni, gemi ipoteği ya da ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması mümkündür. Teslime bağlı taşınır rehni ile gemi ipoteğinin konusunu oluşturacak gemiler birbirinden açık bir şekilde ayrılmıştır. Buna karşın ticari işlemlerde taşınır rehni hem teslimine bağlı taşınır rehni ile hem de gemi ipoteği ile rehnedilebilecek gemiler üzerinde kurulabilir. Bir gemi üzerinde birden fazla kanun uyarınca rehin kurulmasının mümkün olduğu durumda, rehinler arasındaki farklılıkların ortaya konması taraflara hangi rehin türünü tercih edecekleri konusunda yol göster-

²¹² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Kara**, s. 40-59; **Baydak**, Ecrin: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2018, s. 211-213.

²¹³ Bu konuda bkz. **Acar**, Sempozyum, s. 198; **Kara**, s. 119.

²¹⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Seven**, s. 217-218; **Kara**, s. 121-124.

²¹⁵ Bkz. **Kara**, s. 74-76.

²¹⁶ Bkz. **Helvacı (Ülgen/Kaya/Nomer Ertan)**, s. 249-249.

²¹⁷ Bkz. **Baydak**, s. 215.

²¹⁸ Bkz. **Kara**, s. 64-66; **Baydak**, s. 216.

ricidir. Bu saikle aşağıda aynı gemi üzerinde ticari işletme rehni ile teslim bağı taşıdır rehni veya gemi ipoteği kurulması halinde ortaya çıkan farklılıklar belirtilmiştir.

A. Ticari İşletme Envanterinde Bulunan Sicile Kayıtlı Olmayan Geminin Rehni

Bir ticari işletmenin envanterinde bulunan gemi tescil edilmemiş veya yabancı bir gemi siciline tescilli ise bu gemi üzerinde gemi ipoteği kurulması mümkün değildir. Söz konusu gemi teslimli taşıdır rehni kurallarına göre rehnedilebilir. Ayrıca, sicile kayıtlı olmayan gemi Ticari İşlemlerde Taşındır Kanunu hükümleri uyarınca gerek münferiden gerekse de işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin kapsamında rehnedilebilir.

Sicile kayıtlı olmayan geminin teslim bağı taşıdır rehni ve ticari işlemlerde taşıdır rehne konu olması bakımından ortaya çıkan farklılıklar şöyledir:

1. Ticari işlemlerde taşıdır rehni yalnızca Kanun'da belirtilen taraflar arasında kurulabilir, teslim bağı taşıdır rehni kurulması bakımından ise bu şekilde bir sınırlandırma söz konusu değildir.

2. Teslime bağı taşıdır rehni geminin zilyetliğinin rehin alacaklısına devri ile kurulurken, ticari işlemlerde taşıdır rehni geminin zilyetliğinin devrine gerek yoktur. Rehin, Rehinli Taşındır Sicili'ne yapılacak bir tescil ile kurulacak ve geminin zilyetliği malikte kalmaya devam edecektir. Esasında gemilerin zilyetliğinin devriyle rehnedilmesi rehni tarafları bakımından işlevsel olmaz. Zira bu durumda rehin alacaklısı rehin süresi boyunca gemiyi saklama yükümlülüğüne katlanacak, rehin veren ise işletmesinde gemiyi kullanamayacaktır. Rehin alacaklısının denizcilik sektöründe faaliyet gösteren bir kişi olması halinde dahi, rehin süresi boyunca gemiyi kullanması mümkün olmayacağından zilyetliğinin devri rehin alacaklısına herhangi bir fayda sağlamayacaktır. Bu nedenle ticari işlemlerde taşıdır rehni kurulmasına ilişkin koşulların varlığı halinde teslim bağı taşıdır rehni yerine bu rehin türünün seçilmesi taraflara büyük kolaylık sağlar.

3. Teslime bağı taşıdır rehni kurulması konusunda tarafların şekle tabi olmayan bir anlaşma yapmaları ve geminin zilyetliğini rehin alacaklısına devredilmesi yeterli iken, ticari işlemlerde taşıdır rehni sözleşmesi Ticari İşlemlerde Taşındır Rehni Kanunu'nda öngörülen şekle uyularak yapılmalı ve Rehinli Taşındır Sicili'ne tescil edilmelidir.

4. Teslime bağı taşıdır rehni geminin zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmesi, rehni kuruluşundan itibaren rehin alacaklısının bazı

yükümlülüklerle katlanmasına neden olur. Ticari işlemlerde taşınır rehninde ise zilyetlik rehin verende kaldığı için, rehin veren bir takım yükümlülüklerle tabi tutulmuştur.

5. Gemi üzerinde kurulan teslimine bağlı taşınır rehni geminin eklentilerini de kapsar. Buna rağmen gemi üzerinde kurulan ticari işlemlerde taşınır rehninin geminin eklentilerini kapsamaması tarafların anlaşmasına bağlıdır.

6. Gemi üzerinde birden fazla teslimine bağlı taşınır rehni kurulması halinde sıra öncelik ilkesine göre belirlenir. Bir gemi üzerinde birden fazla ticari işlemlerde taşınır rehninin varlığında da kural sıranın öncelik ilkesine göre belirlenmesi olmakla birlikte taraflar anlaşarak sabit derece sistemini de tercih edebilirler.

7. Rehinle güvence altında alınan alacak muaccel olduğu halde ödenmemişse, teslimine bağlı taşınır rehni alacaklısının geminin mülkiyetinin kendisine devredilmesi talebi taraflar arasında bir anlaşmanın varlığına bağlıdır. Ticari işlemlerde taşınır rehninde ise bu hak kanundan doğmaktadır.

8. Teslimine bağlı taşınır rehni, rehnin paraya çevrilmesi dışında bir nedenle sona erdiğinde kural olarak rehin alacaklısının geminin zilyetliğini malike iade etmesi gerekir. Ticari işlemlerde taşınır rehninin son bulmasında ise rehin alacaklısı rehni Rehinli Taşınır Sicili'nden terkin ettirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde idari para cezası uygulanır. Ayrıca ticari işlemlerde taşınır rehninde borcunu ödeyen rehin verenin, rehni bizzat terkin ettirme hakkı da bulunmaktadır.

9. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde, Türk Medeni Kanunu'nun taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri ticari işletme rehni bakımından uygulama alanı bulur. Dolayısıyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde teslimine bağlı taşınır rehni kuralları uygulanamaz.

B. Ticari İşletme Envanterinde Bulunan Sicile Kayıtlı Olan Bir Geminin Rehni

Hukukumuzda ticari işletmenin envanterinde bulunan sicile kayıtlı bir geminin rehni kural olarak gemi ipoteği ile sağlanır. Ancak ticari işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin işletme envanterinde bulunan tescilli gemileri de kapsar. Hemen belirtelim ki, ticari işletme envanterinde bulunan sicile kayıtlı bir gemi üzerinde münferit olarak ticari işlemlerde taşınır rehni kurulamaz.

Sicile kayıtlı bir gemi üzerinde tesis edilecek gemi ipoteği ve ticari işlemlerde taşınır rehni arasındaki farklar ise şu şekildedir:

1. Ticari işlemlerde taşınır rehni yalnızca Kanun'da belirtilen taraflar arasında kurulabilir, teslimine bağlı taşınır rehnnin kurulması bakımından ise böyle bir sınırlandırma söz konusu değildir.

2. Gemi ipoteği de ticari işlemlerde taşınır rehni de birer sicil rehnidir. Dolayısıyla her iki rehin türünde de geminin zilyetliğinin alacaklıya devrine gerek yoktur. İki rehlin kuruluşu arasındaki fark rehin sözleşmesinin şekli konusundadır. Ticari işlemlerde taşınır rehni sözleşmesinin güvenli elektronik imza kullanılarak elektronik ortamda yapılması mümkün iken, bu olanak gemi ipoteği bakımından tanınmamıştır. Gemi ipoteğine ilişkin sözleşme yazılı olarak yapılmalı ve imzalar noterce onaylanmalıdır Sözleşmenin gemi sicil müdürlüğünde yapılması halinde ise noter onayına ihtiyaç kalmayacaktır.

3. Ticari işletme envanterinde bulunan gemi üzerinde gemi ipoteği kurulması halinde ipoteğin Rehinli Taşınır Sicili'ne, ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması halinde rehnnin geminin tescilli olduğu gemi siciline bildirilmesi gerekir.

4. Gemi ipoteği geminin eklentilerini de kapsar. Buna karşın işletmenin bütünü üzerinde kurulan ticari işlemlerde taşınır rehnnin tescilli geminin eklentilerini kapsayıp kapsamayacağı tartışmalıdır.

5. Gemi üzerinde birden fazla gemi ipoteği kurulması halinde aralarındaki sıra sabit derece sistemine göre belirlenir. İşletmenin bütünü üzerinde birden fazla ticari işlemlerde taşınır rehnnin varlığında ise kural sıranın öncelik ilkesine göre belirlenmesidir. Öte yandan, taraflar anlaşarak sabit derece sistemini de tercih edebilirler.

6. Gemi ipoteğinde, ipotekle güvence altına alınan alacak muaccel olmadan önce ipoteğin sağladığı teminat tehlikeye düşerse ipotek alacaklısı doğrudan malike müdahale edip, tehlikenin giderilmesi için uygun bir süre verebilir. Ticari işlemlerde taşınır rehnde ise rehin alacaklısı alacak muaccel olmadan önceki haklarını gecikmesinde sakınca bulunan haller hariç olmak üzere hakim tarafından verilecek yetki ile kullanılabilir. Rehin sözleşmesinde doğrudan müdahaleye olanak sağlayan hükümler konulması halinde ise hakim tarafından yetkilendirmeye gerek kalmaz.

7. Gemi ipoteğinde, ipotekle güvence altına alınan alacak muaccel olduğu halde ödenmemişse, ipotek alacaklısının geminin mülkiyetinin kendisine devredilmesi talebi taraflar arasında bir anlaşmanın varlığına bağlıdır. Ticari işlemlerde taşınır rehnde ise bu hak kanundan doğar.

8. Gemi ipoteğinin sona ermesi halinde rehnnin sicilden terkin edilmesi gerekir. Aynı yükümlülük ticari işlemlerde taşınır rehnnin son bulmasında

da geçerli olmakla birlikte, ticari işlemlerde taşınır rehni alacaklısının bu yükümlülüğe uymaması halinde rehinle güvence altına alınan alacak tutarının onda biri oranının idari para cezasına çarptırılacağı da düzenlenmiştir. Ayrıca ticari işlemlerde taşınır rehni borcunu ödeyen rehin verenin, rehni bizzat terkin ettirme hakkı da bulunmaktadır.

9. Gemi ipoteği Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlendiği için mutlak ticari iş niteliğindedir. Aynı gerekçeyle gemi ipoteğinden kaynaklanan uyuşmazlıklar mutlak ticari dava konusunu oluşturur. Ticari işlemlerde taşınır rehni ise taraflardan birinin tacir olmaması yahut tacir olduğu halde rehni ticari işletmesini ilgilendirmemesi halinde, rehin bir sözleşme ilişkisine dayandığı için Türk Ticaret Kanunu'nun 3 ve 19. maddelerine göre her iki taraf için de ticari iş sayılacak ancak, rehne ilişkin uyuşmazlıklar ticari davaya vücut vermeyecektir.

SONUÇ

Hukukumuzda 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu ile ticari işletmelerin rehniye ilişkin özel bir rehin sisteminin benimsenmesinin temel nedeni, başta üretim araçları olmak üzere ticari işletmenin envanterinde bulunan taşınırların zilyetliğinin devredilerek rehnedilmelerine alternatif yaratılmasıdır. Zira, işletme envanterindeki taşınırların zilyetliklerinin devri halinde, işletmenin faaliyetine devam etmesi ya imkansız hale gelecek ya da önemli ölçüde zorlaşacaktır. 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu, gemi ipoteğine ilişkin hükümleri saklı tutarak, işletme envanterinde bulunan tescilli gemiler üzerine ticari işletme rehni kurulmasını engellemişti. Esasında bu yaklaşım, ticari işletme rehni varoluş amacına uygundu. Gemi ipoteğinde de geminin zilyetliğinin rehin alacaklısına devredilmesine gerek olmadığından, işletme envanterindeki tescilli gemi rehnedildiğinde ticari işletmenin faaliyetlerinde kullanılmayaya devam edilebiliyordu.

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, ticari işlemlerde taşınır rehni uygulamasını genişletmek amacıyla işletmenin bütünü yerine, işletme envanterinde bulunan varlıkların münferiden rehniye olanak sağlayan bir sistem getirmiş ve sadece özel sicillerine tescil yoluyla üzerinde rehin kurulabilen varlıkları kural olarak Kanun'un kapsamı dışında bırakmıştır. Bu çerçevede 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu dönemi ile uyumlu olarak tescilli gemiler üzerinde ticari işlemlerde taşınır rehni kurulması kural olarak söz konusu olmayacaktır.

Öte yandan, güvence altına alınan alacak tutarının işletme envanterinde bulunan varlıkların münferiden rehni ile güvence altına alınmadığı hallerde,

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu uyarınca işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulmasına da imkan tanınmıştır. İşletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehin, kuruluşu anında işletmenin faaliyetine özgülenmiş tüm değerleri kapsayacağından tescilli gemiler de işletme kapsamında rehnedilmiş sayılacaktır.

Gemi ipoteği ve ticari işlemlerde taşınır rehni özlerinde birer sicil rehni olsalar da, her iki rehin türü arasında önemli farklılıklar mevcuttur. Tescilli bir geminin genellikle bir ticari işletme bünyesinde faaliyet göstereceği gözetildiğinde günümüzde bu gemilerin rehni konusunda ikili bir sistem ortaya çıkmıştır. Fakat, ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin kurulmadığı durumlarda gemi ipoteği tescilli gemilerin rehnine ilişkin tek yöntem olma özelliğini de korumaktadır. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun bu tercihinin nedenini anlamak zordur ve bu tercih Kanun'un maddeleri arasındaki uyumsuzluğun göstergesidir. Kanımızca gerek münferiden gerekse işletmenin bütünü üzerinde kurulacak rehinler için gemi ipoteğinin saklı tutulması daha uygun bir tercih olurdu.

Tescilsiz gemiler üzerinde gemi ipoteği kurulması mümkün olmadığından, bu gemilerin ticari işlemlerde taşınır rehnine konu olabilmesi ise işletmenin faaliyetinin devamı bakımından olumlu bir düzenleme olma özelliğini korumaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar**, Faruk: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Verenin Hak ve Yükümlülükleri”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 191-198 (Anılış: Sempozyum).
- Acar**, Faruk: Rehin Hukuku Dersleri, İstanbul 2015 (Anılış: Rehin).
- Akıncı**, Sami: Türk Hukukunda Gemi İpoteği, Ankara 1958.
- Akıntürk**, Turgut: Eşya Hukuku, İstanbul 2009.
- Aksoy**, Sami: Türk Deniz Hukukunda Yeni Bir Düzenleme: Bağlama Kütüğü, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 63-141.
- Algantürk Light**, Didem: “Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği Hakkında Değerlendirmeler” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2009, Y. VIII, S. 16, s. 49-64.
- Antalya**, Gökhan/**Acar**, Faruk: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2017.
- Arkan**, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 24. Baskı, Ankara 2018 (Anılış: Ticari İşletme).
- Arkan**, Sabih: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 141-157 (Anılış: Sempozyum).
- Arvas**, Mehmet Mücahit: 6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Konu Olabilecek Taşınırlar, Ankara 2017.
- Atamer**, Kerim: “Gemi İpoteği Hükümlerinin Yasama Tarihçesi”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, C. I, İstanbul 2010, s. 249-315 (Anılış: Gemi İpoteği).
- Atamer**, Kerim: “Bağlama Kütüğü: Yasama Amacı, Uygulama Alanı ve Özel Hukuk Kurallarına Etkisi”, BATİDER 2009, C. XXV, S. 4, s. 297-368 (Anılış: Bağlama Kütüğü).
- Atamer**, Kerim: Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebri İcra, İstanbul 2006 (Anılış: Cebri İcra).
- Ayhan**, Rıza/**Çağlar**, Hayrettin/**Özdamar**, Mehmet: Sigorta Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2019.
- Aytaç**, Zühtü: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Taraflar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 85-116.
- Baydak**, Ecrin: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2018.
- Can**, Mertol: Türk Özel Sigorta Hukuku, C. I, Ankara 2018.

- Can**, Mertol: Deniz Ticareti Hukuku, C. I, Ankara 2000.
- Caner**, Oğuz/**Kandemir**, Süleyman: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamı Dışında Bırakılan Varlıklar” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2017, C. 2017/II, S. 32, s. 137-160.
- Cansel**, Erol: Türk Menkul Rehni Hukuku, C. I, (TeslimŞartlı Menkul Rehni), Ankara 1967.
- Çağa**, Tahir/**Kender**, Rayegan: Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş-Gemi-Donatan ve Kaptan, 15. Baskı, İstanbul 2009.
- Çetiner**, Bilgehan: Hapis Hakkı, İstanbul 2010.
- Demir**, İsmail: Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler, AÜHFĐ 2015, C. LXIV, S. 1, s. 103-169.
- Dinar**, Cem: Türk Medeni Kanunu Kapsamında Hapis Hakkı, İstanbul 2016.
- Ergüne**, Mehmet Serkan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu,” Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 117-124 (Anılış: Sempozyum).
- Ergüne**, Mehmet Serkan: Hukukumuzda Taşınır Rehninin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu, İstanbul 2002 (Anılış: Rehnin Kuruluşu).
- Ertas**, Şeref: “Ticari İşletme Rehni”, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜHFĐ), C. VII, 2005, s. 39-50.
- Erten**, M. Ali: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 181-189 (Anılış: Sempozyum).
- Erten**, M. Ali: Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni, Ankara 2001 (Anılış: Rehin).
- Göle**, Celal/**Aydoğan**, Gökhan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” BATİDER, C. XXXIII, S. 1, 2017, s. 5-51.
- Gümüş**, Mustafa Alper: “6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 199-225.
- Gürpınar**, Damla: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehninde Ayrılan Yönleri”, DEÜHFĐ 2017, C. XIX, S. 1, s. 111-159.

- Hasırcı, Hakan:** “6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, BATİDER, C. XIII, S. 2, 2017, s. 207-269.
- Hazıroğlu, Elif Cemre:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri, BATİDER, C. XXXIII, S. 2, 2017, s. 177-204.
- Helvacı, İlhan:** Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı, İstanbul 1997.
- İzveren, Adil:** Deniz Ticaret Hukuku, Ankara 1960.
- Kalpsüz, Turgut:** Gemi Rehni, 5. Baskı, İstanbul 2004.
- Kara, Burak:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi, İstanbul 2018.
- Karakuş Erbaş, Burcu:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması, Ankara 2018.
- Kayar, İsmail:** Ticari İşletme Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2018.
- Kayhan, Şaban:** Ticari İşletme Rehni, İstanbul 1996.
- Kender, Rayegan:** Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2016.
- Kender, Rayegan/Çetingil, Ergon/Yazıcıoğlu, Emine:** Deniz Ticareti Hukuku Temel Bilgiler, C. I, 14. Baskı, İstanbul 2016.
- Kırca, Çiğdem:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 159-179.
- Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim:** Sınırlı Aynı Haklar, İstanbul 1982.
- Makaracı Başak, Aslı:** Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul 2014.
- Narbay, Şafak/Yıldız, Enes M.:** Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Değerlendirme”, BATİDER, C. XXXIV, S. 4, 2018, s. 37-90.
- Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktaç Özdemir, Saibe:** Eşya Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2017.
- Okay, Sami:** Deniz Ticareti Hukuku I, Giriş-Gemi-Donatan ve Donatma İştiraki-Gemi Adamları, 2. Baskı, İstanbul 1965.
- Oktaç Özdemir, Saibe:** “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki

- Varlıklar”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 53-83.
- Öz**, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu” (<https://jurix.com.tr/article/9728#>).
- Poroy**, Reha/**Yasaman**, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2018.
- Reisoğlu**, Seza: İpoteğin Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Ankara 1979.
- Seven**, Vural: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Taşınır (Varlık) Rehni, 2. Baskı, İstanbul 2019.
- Sirmen**, A. Lâle: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 21-52 (Anılış: Sempozyum).
- Sirmen**, A. Lâle: Eşya Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2016 (Anılış: Eşya).
- Sözer**, Bülent: Deniz Ticareti Hukuku – I, Giriş-Gemi-Donatan ve Navlun Sözleşmeleri, 5. Baskı, İstanbul 2019 (Anılış: C. I).
- Sözer**, Bülent: Deniz Ticareti Hukuku, Gemi-Donatan-Taşıyan ve Deniz Ticareti Hukuku’nda Sorumluluk Rejimi, İstanbul 2011 (Anılış: 2011).
- Şenocak**, Kemal/**Kahraman**, Zafer/**Tuncer Kazancı**, İdil/**Öcal Apaydın**, Bahar: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni, Ankara 2019.
- Şit İmamoğlu**, Başak: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme, Ankara 2017.
- Ülgen**, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kaya**, Arslan/**Nomer Ertan**, N. Füsün: Ticari İşletme Hukuku, 6. Baskı, İstanbul 2019.
- Yazıcıoğlu**, Emine/**Şeker Ögüz**, Zehra: Sigorta Hukuku, İstanbul 2019.
- Yılmaz**, Ejder: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu, Ankara 2018, s. 227-258.

KISALTMALAR

AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
HD.	: Hukuk Dairesi
m.	: Madde
RG.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TİRK	: Ticari İşletme Rehni Kanunu
TİTRK	: Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Yön.	: Yönetmelik